ADLİYE CERİDESİ

Adliye Vekâleti tarafından ayda bir neşrolunur

Sene: 11 Ağustos 1932 Sayı: 121

RESMÎ KISIM

ADLİYE TEVCİHATI

Karar numarası

70 lira maaşla İstanbul Ticaret Mahkemesi Reisliğine terfian İstanbul beşinci hukuk reisi Ahmet Sami,

55 lira maaşlı İstanbul beşinci hukuk reisliğine Üsküdar hukuk hâkimi Suphi,

45 lira maaşlı Eskişehir hukuk hâkimliğine terfian Mahkemei temyiz başmümeyyizlerinden Muhittin,

90 lira maaşlı Ankara Ağırceza reisliğine tahviline karar verilen İstanbul ağırceza reisi Hasan Lûtfi,

45 lira maaşlı Maraş asliye mahkemesi reisliğine nakline lüzum gösterilen Kocaeli Müddeiumumisi Mustafa Lûtfi,

55 lira maaşlı Vezirköprü reisliğine terfian Bergama reisi Kâmil,

45 lira maaşlı Elbüstan reisliğine talebile Dersim Müddeiumumisi Abdullah Hulûsi,

55 lira maaşlı Balikesir müddeiumumiliğine terfian Mustafa Kemal Paşa Müddeiumumisi Salih Zeki,

MILLI KÜTÜPHANE-ANKARA 1946

551

40 lira maaşlı Çorum müddeiumumiliğine tahviline karar verilen Mersin müddeiumumisi Tahsin,

40 lira maaşlı Mersin müddeiumumiliğine talebile Elmalı müddeiumumisi İsmail,

45 lira maaşlı Manisa azalığına terfian Kuşadası hukuk hâkimi Hilmi,

35 lira maaşlı Geyve müddeiumumiliğine terfian Kuşadası muddeiumumisi Mehmet Cehdi,

45 lira maaşlı Muğla müddeiumumiliğine terfian Nığde müddeiumumisi Mahmut Esat,

40 lira maaşlı Gümüşhane müddeiumumiliğine terfian Balye ceza hâkimi Süleyman,

45 lira maaşlı Kocaeli Müddeiumumiliğine terfian Bodrum hâkimi Mehmet Cemil,

55 lira maaşlı Aksaray reisliğine terfian Mustafa Kemal Paşa reisi Mustafa Şevki,

55 lira maaşlı Yozgat reisliğine terfian Bolu müddeiumumisi Osman,

70 lira maaşlı Bursa ağırceza reisliğine talebile Trabzon ağırceza reisi Mehmet İlhami,

70 lira maaşlı Trabzon ağırceza reisliğine tahviline karar verilen Kayseri ağır ceza reisi Sabri,

70 lira maaşlı İzmir ticaret reisliğine terfian Ankara ikinci hukuk reisi Necati,

70 lira maaşlı Kayseri ağırceza reisliğine terfian Üsküdar müstantik azasından Süleyman Mes'ut,

55 lira maaşlı Ankara ikinci hukuk reisliğine terfian Ankara sulh hâkimi İzzet Zeki,

45 lira maaşlı Mustafa Kemal Paşa müddeiumumiliğine terfian Edirne azasından Halit,

40 lira maaşlı Kırşehir ceza hâkimliğine terfian Söğüt ceza hâkimi Ahmet Hamdi,

35 lira maaşlı Söğüt ceza hâkimliğine nakline lüzum gösterilen Adana müddeiumumî muavini Hasan Basri,

55 lira maaşlı Mersin hukuk hâkimliğine terfian Ankara ticaret mahkemesi azasından Ali Ulvi,

30 lira maaşlı Zonguldak müstantikliğine tahvili karargir olan Kayseri müstantiği Mehmet Tayfur,

30 lira maaşlı Kayseri müstantikliğine tahvili karargir olan Zonguldak müstantiği Şükrü,

22 lira maaşlı Develi müstantikliğine tahvili karargir olan Taşköprü müstantiği Hasan Basri,

22 lira maaşlı taşköprü müstantikliğine tahvili karargir olan Develi müstantiği Necip,

22 lira maaşlı Ürgüp müstantikliğine tahvili karargir olan Nezip müstantiği Hüseyin Hulki,

25 lira maaşla Kalecik müstantikliğine tahvili karargir olan Lice müstantiği Nizamettin,

552

30 lira maaşla Alâiye azâ mülâzimliğine tahvili karargir olan Kâhta müddei umumisi Halit Sıtkı,

35 lira maaşlı Şarkışla hâkimliğine tahvili karargir olan Balıkesir sulh hâkimi Hasan,

35 lira maaşlı ergani hakimliğine tahvili karargir olan Şarkışla hakimi Mustafa Naim,

35 lira maaşlı Erciş hâkimliğine tahvili karargir olan Ergani hâkimi Mehmet Cemal,

35 lira maaşlı Sivas sulh hâkimliğine tahvili karargir olan Erciş hâkimi Mehmet Ali.

35 lira maaşlı Kelkik hâkimliğine tahvili karargir olan Amasya hâkimi Ephet,

35 lira maaşlı Çal ceza hâkimliğine tahvili karargir olan Konya müddei umumî muavini Ahmet Fikri,

35 lira maaşlı Konya müddei umumî muavinliğine tahvili karargir olan Hendek hukuk hâkimi Arif Hikmet,

35 lira maaşlı Savur müddei umumiliğine tahvili karargir olan Orhaneli müddei umumisi Ali,

35 lira maaşlı Kadirli hâkimliğine nakline lüzum gösterilen Erdek müddei umumisi Hulûsi,

35 lira maaşlı Oltu hâkimliğine tahviline karar verilen karadeniz Ereğlisi ceza hâkimi Mehmet Hulûsi,

35 lira maaşlı Balya ceza hakimliğine tahviline karar verilen Çerkeş ceza hâkimi Yaşar Suphi,

35 lira maaşlı Adana müddei umumi muavinliğine tahviline karar verilen İnegöl hukuk hakimi Hüseyin Halıt,

35 lira maaşlı Çal hukuk hâkimliğine tahviline karar verilen Bayburt hukuk hâkimi Hasan Tahsin,

35 lira maaşla Kütahya âza mülâzimliğine tahviline karar verilen karaköse aza mülâzımı Masum.

35 lira maaşla Karaköse aza mülâzimliğine tahviline karar verilen direk müddei umumisi Hasan,

35 lira maaşla Sivas müddei umumiliğine tahviline karar verilen Mersin müstantiği Mehmet Kadri,

40 lira maaşla Yalvaç ceza hâkimliğine tahviline karar verilen Rize ceza hâkimi Mustafa.

40 lira maaşla Karaman azâlığına tahviline karar verilen Mersin azası Mehmet Sadık.

40 lira maaşlı Akşehir azalığına tahviline karar verilen Kayseri azâsı Mehmet Mustafa,

40 lira maaşlı Vezirköprü azalığına tahviline karar verilen Elbistan azâsından İzzet,

553

40 lira maaşlı Elbistan azalığına terfian Mazgirt hâkimi Mehmet Veysi,

35 lira maaşlı Kavaklı sulh sakimliğine nakline lüzum gösterilen Palo müddei umumisi Mehmet Ata,

45 lira maaşlı Giresun azâlığına nakline lüzam gösterilen Çanakkale müddei umumisi Hasip,

45 lira maaşlı Çorum azalığına nakline lüzum gösterilen Kayseri müddei umumi muavini Hasan,

35 lira maaşlı Çerkeş ceza hâkimliğine nakline lüzum güsterilen Bor müddei umumisi Ragıp,

35 lira maaşlı Karadeniz ereğlisi ceza hâkimliğine nakline lüzum gösterilen Ünye müddei umumisi Ahmet Arif,

30 lira maaşlı Beşiri sulh hâkimliğine nakline lüzum gösterilen Karadeniz Ereğlisi müddei umumisi Mehmet Kemal,

40 lira maaşlı Mersin müstantikliğine tahviline karar verilen Konya birinci müstantiki Ahmet Kemal,

40 lira maaşlı Muş azâlığına tahviline karar verilen Maçka hâkimi Abdülaziz,

40 lira maaşlı Maçka hâkimliğine tahviline karar verilen Mihalıççık hâkimi Sadık.

22 lira maaslı Petürke müstantikliğine tahviline karar verilen Şarkışla müstantiki Mehmet Hamdi,

30 lira maaşla Mut müddei umumiliğine tahviline karar verilen Kayseri aza mülâzimi Mehmet Baha,

55 lira maaşlı Balikesir hukuk hâkimliğine tahvil talebi mesbuk ve salâhiyetle Balikesir hukuk hâkimliği vazifesini ifa eden Afyon karahisar hukuk hâkimi Ata,

25 lira maaşla Balikesir sulh hâkimliğine nakline lüzum gösterilen Fatsa müddei umumisi Asaf,

35 lira maaşlı Kayseri sulh hâkimliğine develi müddei umumisi B. Fikri,

40 lira maaşla Ankara sulh hukuk hâkimliğine Ankara sulh ceza hâkimi Cevat,

55 lira maaşlı Bursa azalığına baş müddei umumi muavinlerinden Osman Yümni,

55 lira maaşlı İstanbul azalığına tahviline karar verilen Elâziz ağır ceza reisi Ali Hikmet,

40 lira maaşlı Malatya azâlığına terfian Plömer hâkimi Hasan Tahsin,

30 lira maaşlı İstnnbul azâ mülâzimliğine talebile Kozan aza mülâzimi Tahsin.

30 lira maaşla Kuşadası müddei umumiliğine talebile İspir müddei umumisi Mehmet Tevfik,

35 lira maaşlı Karadeniz Ereğlisi müddei umumiliğine talebile Burdur aza mülâzimi Mehmet Fuat,

55

35 lira maaşlı Erdek müddei umumiliğine talebile Sandıklı müddei umumisi Yahya Naci,

55 lira maaşlı baş müddei umumî muavinliğine terfian Tekirdağ müddei umumisi Hüseyin,

55 lira maaşlı baş müddei umumî muavinliğine terfian yozgat müddei umumisi İbrahim Nazif,

55 lira maaşlı Elâziz ağırceza reisliğine tahviline karar verilen Giresun reisi Mustafa,

40 lira maaşlı Kayseri azâlığına tahviline karar verilen Gireson azasından Hamit Hamdi,

40 lira maaşlı İstanbul azâ mülâzimliğine sabık İstanbul müddei umumî muavini vekâlet istatistik ve neşriyat müdürü Muhlis,

40 lira maaşlı Kemalpaşa hâkimliğine terfian İzmir sulh hâkimlerinden Mahmut Celâlettin,

35 lira maaaşlı İzmir sulh hâkimliğine ahvali sıhhiyesine binaen talebile Boyabat ceza hâkimi Kemal,

30 lira maaşlı Bor müddei umumiliğine talebile Diyarbekir müddei umumî muavini Ahmet Asım,

40 lira maaşlı Giresun azâlığına terfian Kuyulhisar müddei umumisi Mustafa Vecihi,

35 lira maaşlı Burdur azâ mülâzimliğine derecesini muhafaza kaydile müşterek vazifede istihdamı takarrür eden Mudurnu ceza hâkimi Şevki

30 lira maaşlı Diyarbekir müddei umumî muavinliğine tahvili talebinde bulunan Refahiye müddei umumisi Hikmet.

45 lira maaşlı Bergama reislığine terfian Bolu azasından İhsan

40 lira maaşlı Mersin azalığına terfian Kırşehir azâ mülâzimi Ahmet, Ramiz,

35 lira maaşlı Kırşehir aza mülâzimliğine derecesini muhafaza kaydile müşterek vazifede istihdamına karar verilen Mecitözü ceza hâkimi İlyas

40 lira maaşlı Bolu azalığına terfian Iğdır hâkimi İsmail Hakkı,

45 lira maaşlı Çanakkale müddei umumiliğine terfian Bandırma azasından Abdülkadir Kadri,

40 lira maaşlı Mustafakemalpaşa asliye mahkemesi reisliğine terfian Manisa sulh hâkimi Mehmet Sadullah Fatin

40 lira maaşlı Seferihisar hâkimliğine terfian Orhangazi müddei umumisi Rauf,

40 lira maaşlı Kuşadası hukuk hâkimliğine terfian Adana sulh hâkimi Mehmet Tahir Beylerin intihaplarına karar verilmiştir.

(Mabaadi var)

555

KANUNLAR

14 haziran 1930 tarih ve 1718 numarali Dahilî İstihlâk Vergisi kanununun 1 inci maddesinin tadiline dair kanun

Kanun numarası: 1994
Neşri tarihi: 31-5-1932

Madde 1 — 14 haziran 1930 tarih ve 1718 numaralı dahilî istihlâk vergisi kanununun 1 inci maddesi aşağıda yazıldığı gibi tadil edilmiştir:

Dahildeki fabrikalarda istihsal edilen şeker (toz, küp, kare) lerden istihsal tarihi ne olursa olsun satış vaki oldukça beher kilogram başına sekiz kuruş istihlâk vergisi alınır.

Madde 2 — Bu kanun 1 haziran 1932 tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerinin icrasına Maliye vekili memurdur.

31 - 5 - 1932

* * *

Takas komisyonu teşkili hakkında kanun

Kanun numarası: 1993
Neşri tarihi: 31-5-1932

Madde 1 — Bedeli Devlet Bütçesile hususî, mülhak bütçelerden belediye ve âmme müesseseleri (Darülfünun gibi)

55

ile menafii umumiyeye hadim müesseseler (Hilâliahmer, Himayei etfal gibi) bütçelerinden veya imtiyazlı müessese ve şirketler tarafından ödenmek suretile ecnebî memleketlerden ithal edilecek eşyanın satın alınmasına ait talep ve teklifleri toplamak ve icabında, mubayaadan mütevellit her türlü mes'uliyet bütçesinden tediyat yapan daireye ait olmak şartile İcra Vekilleri Heyeti kararile takasa tâbi tutmak ve icra vekilleri heyetince bu işlerle alâkasından dolayı tensip olunacak diğer hususlarla iştigal etmek üzere «Takas Komisyonu» namile İktisat vekâletine merbut bir komisyon teşkil olunmuştur. Ancak hususî ticaret mecburî takasa tâbi tutulmaz.

Madde 2 — Komisyon bir umumî kâtip ile Dahiliye, maliye, Gümrük ve İnhisarlar, Nafia, İktisat, Ziraat, Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekâletlerinin (A) serisinde bulunan memurlarile Millî Müdafaa Vekâleti tarafından teklif olunacak zevat arasından İcra vekilleri heyeti kararile tayin olunacak birer azadan ve merkezleri Ankarada bulunan Millî bankalarca müntehap birer mümessilden terekküp eder.

Komisyonda temsil edilmiyen idare ve müesseselere ait işlerin müzakeresinde bu idare ve müesseselerden bir mümessil dahi davet olunur.

Komisyon muamelâtı Umumî kâtiplik tarafından tedvir edilir.

Komisyon azasına komisyondaki mesaileri dolayısile hakkı huzur veya ücret verilmez

Madde 3 — Umumî kâtiplik kadrosu merbut cetvelde derece, adet ve maaşları gösterilen memurlardan ibaret olup bunlar maaşatın tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 numaralı kanunun ikinci maddesine merbut cetvelin İktisat vekâleti kısmına ilâve edilmiştir.

Madde 4 — Umumî kâtip İktisat vekilinin inhası ve İcra vekilleri hey'eti kararile,

Umumî kâtip muavini İktisat vekilinin arzı üzerine Reisi cümhur kararnamesile,

Diğer memurlar umumî kâtibin arzı üzerine İktisat vekili tarafından tayin olunur.

Madde 5 — Umumî kâtiplik müstesna olmak üzere 3 üncü

557

maddede gösterilen kadrodaki vazifelere bunların maaş hasıllarını geçmemek şartile ücretli memur da tayin olunabilir.

Madde 6 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 7 — Bu kanunun icrasına İcra vekilleri heyeti memurdur. 29-5-932

* * *

21 temmuz 1931 tarih ve 1860 numaralı muamele vergisi kanununun 5 inci maddesindeki vergi nisbetlerinin tadiline dair kanun

Kanun numarası: 1995

Neşri tarihi: 31-5-1932

Madde 1 — 21 temmuz 1931 tarih ve 1860 numaralı muamele vergisi kanununun 5 inci maddesinin (A) ve (B) fıkralarına göre tahsil edilmekte olan verginin nisbeti yüzde altıdan yüzde ona çıkarılmıştır.

Madde 2 — Bu kanun 1 haziran 1932 tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerinin icrasına Maliye, gümrük ve inhisarlar vekilleri memurdur.

29 - 5 - 1932

* * *

30 teşrinisani 1931 tarihli ve 1890 numaralı iktisadî buhran vergisi hakkında müzeyyel kanun

Kanun numarası: 1996
Neşri tarihi: 31 - 5 - 1932

Madde 1 — 11 temmuz 1931 tarih ve 1837 numaralı Bina vergisi kanunundaki nisbetlere göre hesap olunarak alınmakta bulunan verginin,

Sahibinin bizzat oturduğu meskenlerden altıda biri, sair binalardan üçte biri nisbetinde iktisadî buhran vergisi alınır,

Sahibinin oturduğu evlerin taaddüdü halinde bunlardan yalnız birisi mesken addolunur. Apartmanlar ve muhtelif kısımlara ayrılarak apartman gibi istimal edilen binaların bizzat sahibinin ikamet ettiği daire veya kısımlar ile hissedarların müştereken oturdukları şayi hisseli binalar meskenden maduttur.

1837 numaralı Bina vergisi kanununun 4 üncü ve mülga 14 haziran 1326 tarihli musakkafat vergisi kanununun 7 ve 8 inci maddelerinde yazılı muvakkat muafiyetlerden istifade eden yeni inşaat ve ilâveler dahi, bina vergisine ait muafiyetleri mahfuz kalmak üzere, bu kanun mucibince vergiye tâbi tutulur.

1837 numaralı bina vergisi kanununun 3 üncü maddesinin ilk dokuz fıkrası mucibince bina vergisinden muaf olan binalar bu vergiden de muaftırlar.

Mukavelenamelerinde hiç bir suretle vergi alınmayacağını veya ileride ihdas edilecek vergilerden müstesna tutulacağını tazammun eden bir kayit ve şart bulunan imtiyazlı şirketlere ait binalar hariç olmak üzere mezkûr maddenin 10 uncu fıkrasında yazılı hususî kanun ve hükümlerle bina vergisinden muaf olan binalar hakkında da, bina vergisi hakkındaki muafiyet baki kaimak, şartile, iktisadî buhran vergisi tatbik olunur.

55

Madde 2 — Bu kanun 1 haziran 1932 tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanun hükümlerinin icrasına Maliye vekili memurdur

29 - 5 - 1932

* * *

1683 numaralı askerî ve mülkî tekaüt kanununun dördüncü ve altıncı maddelerinin tadili hakkında kanun

Kanun numarası: 1977
Neşri tarihi: 28-5-932

Madde 1 — 3 haziran 1930 tarih ve 1683 numaralı askerî ve mülkî tekaüt kanununun dördüncü maddesine merbut cetvelin 20, 21 ve 22 inci derecelerine ait emsal hasılları 35, 24 ve 22 olarak tahsis edilmiş ve cetvelin nihayetine (aldıkları maaşlarda elli kuruş ve daha fazla lira kesri olan memurların tekaütlerinde bu kesirler vahide iblağ olunur, elli kuruştan aşağı olan kesirler hesaba alınmaz) fıkrası ilâve olunmuştur.

Madde 2 — Mezkûr kanunun altıncı maddesinin ikinci fıkrası aşağıda yazılı şekilde tadil edilmiştir :

Şu kadar ki tahsis olunacak tekaüt maaşları memuriyet maaşları emsal hasılının ve maaşatın tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 numaralı kanunun mevzuu haricinde kalan memurların maaşı aslî ve tahsisatı fevkalâdeleri mecmuunun yüzde yetmiş beşini tecavüz edemez.

Madde 3 — Bu Kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu Kanunun hükümlerini icraya İcra vekilleri Hey'eti memurdur.

23-5-1932

KARARLAR VE TEFSIRLER

Çiftçiyi koruyacak bir kanun
lâyihası tedvinine dair

Karar No: 713

İktısadî buhran sebebile ziraî mahsulât fiyatları maliyet fiyatından da aşağı düşmüş ve halkımızın ekseriyetini te;kil eden çiftçinin arazisi, çift hayvanları, alât ve edevatı ziraiyesi borçları yüzünden yok pahasına elinden çıkmakta bulunmuş olduğundan buna çare olmak üzere, icra kanunu mucibince paraya çevrilmesi icap eden arazi, bağ ve bahçe ve bunlara müteferri emlâkin mezkûr kanunun maddei mahsusası mucibince yapılan ikinci arttırmada, belediyelerden ziraat ve ticaret odalarından müntahap birer azadan mürekkep komisyonca tayin edilecek kıymetin yüzde yetmişine baliğ olmadığı takdirde satışın geri bırakılması, ancak haciz baki kalmakla beraber bu emvalin hâkim tarafından takdir olunacak safi hasılatı alacaklıya ait olması hakkında bir kanun tanzim edilmesi ve bu kanun üç sene müddetle mer'i olup hali tabiinin avdeti halinde daha evvelden heyeti vekilece mevkii mer'iyetten kaldırılabilmesi Adana meb'usu Ali Münif Bey ve 28 arkadaşı tarafından teklif olunmuşsa da; arazi, bağ ve bahçe sahibi olan borçlular hakkında yapılacak bu müsaadeden diğer borçluların mahrum bırakılması doğru olmıyacağı gibi bu müsaadelerin umumî bir moratoryom tesiri yapması melhuz olup bunun ise memleketin malî ve iktısadî vaziyetleri üzerinde tesir şümulü ne olabileceği ve bilhassa ziraat bankası

561

ikrazatının bundan ne dereceye kadar müteessir olacağı mülâhazasına binaen bu teklifi kanuninin evvelemirde hükûmetçe tetkik ve vaziyet teemmül olunarak hal ve icaplara uygun bir tedbiri ihtiva edecek bir kanun lâyihasının bu devrede Meclise tevdi olunmasına karar verilmiştir.

13-6-1932

* * *

Bina vergisi kanununun üçüncü maddesinin beşinci fıkrasının tefsiri

Tefsir No: 176

Halkevleri binaları, 1837 numaralı bina vergisi kanununun üçüncü maddesinin beşinci fıkrasında yazılı umumî maarife ve menafii umumiyeye hadim cemiyetlere ait binalar mefhumu dahilindedir.

25-6-1932

* * *

1580 numaralı Belediye kanununun 110 uncu maddesinin 6 ıncı bendinde yazılı (avarız ve hasılatı) tabirinin tefsiri

Tefsir No: 177

Vakfı sahih mahiyetinde olmayıp avarız namile veya muvazaaten mülk suretile hukukî ve hükmî şahıslar uhdesine tapuca tescil edilmiş veya edilmemiş gayri menkuller ile nukut olan bizzat avarızler ve hasılatı belediyelere intikal eder.

25-6-932

* * *

562

İspartanın Senirkent nahiyesinin İleköp köyünden Hasan oğlu Bakinin ölüm cezasına çarpılması hakkında

Karar No. 710

Tahsile devam arzusunu kabul etmiyen babasının üç koyununu satarak elde ettiği on beş lira ile İstanbulda bulunan teyzesinin yanına gitmek üzere yola çıkan ve Karahisar yolunu öğrenmek için gece Musanın evinde misafir kalan Ulubörlunun Çeşmeikebir mahallesinden Dursun oğlu Ali ağanın oğlu Alinin yolculuk maksadını ve üzerinde para bulunduğunu öğrenen ve yolda Alinin önüne çıkarak tabanca ile öldürüp parasını alan Senirkendin İleküp köyünden Hasan oğlu 1324 doğumlu Bakinin ölüm cezasına çarpılması hakkında İsparta Ağırceza mahkemesince verilen hükmün tahfif ve tahvilini müstelzim bir sebep görülmediğinden Teşkilâtı esasiye kanununun 26 ıncı maddesine tevfikan mezkûr cezanın infazına karar verilmiştir.

9-6-932

HEY'ETI VEKİLE KARARLARI

Mardinin Şeyhullah mahallesinden Cercis oğlu Yusufun Türk vatandaşlığından çıkarılmasına dair

Kararname No: 12858

Mardin vilâyetinin Şeyhullah mahallesinde 99 numaralı ev üzerine kayıtlı İstanbullu oğullarından Süryani Katoliklerinden Cercis oğlu 305 doğumlu Yusuf efendinin resmî izin almadan Suriye tabiiyetine geçtiği anlaşıldığından 1312 numaralı kanunun 9 uncu maddesine tevfikan vatandaşlığımızdan çıkarılması; Dahiliye vekâletinin 12 - 5 - 1832 tarih ve 1745/5265 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine icra vekilleri heyetince 17-5-1932 tarihinde tasvip ve kabul olunmuştur.

17-5-1932

* * *

Sulh hakimlerinin telgraf keşidesine salâhiyetleri hakkında

Karar numarası: 12725

3-4-1932 tarih ve 12549 numaralı kararnameye zeyildir. Yalnız bir sulh hâkimliği teşkilâtı bulunan ve müddei-

565

umumilik bulunmıyan mahallerde sulh hâkimliğinin telgrafla muhabere etmelerine müsaade itası; Adliye vekâletinin 20-4-930 tarih ve 25 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine icra vekilleri heyetinin 27-4-930 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur. 27-4-932

* * *

Çanakkaleli Hüseyin oğlu Ali Ulvi Efendinin geri kalan cezasının affi hakkında

kararname No. 12762

Adliye vekâletinden yazılan 13-3-1932 tarih ve 122-35 numaralı tezkerede; emniyeti dahiliyeyi ihlâl eylediğinden dolayı iki buçuk sene ağır hapse mahkûm ve 11-1-1931 tarihindenberi İstanbul hapishanesinde mahpus bulunan Çanakkaleli Hüseyin oğlu Ali Ulvi Efendinin hastalığı, mahallî hükûmet doktorunun Tıbbı Adlî müessesesinden musaddah raporuna ve vilâyet idare heyetinin mazbatasına göre geri kalan cezasının affını icap edecek derecede görüldüğünden affı teklif olunmuştur.

Keyfiyet İcra vekilleri heyetinin 1-5-1932 tarihli içtimaında görüşülerek mumaileyh Ali Ulvi Efendinin hastalığı hasebile Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk ikinci maddesine tevfikan affı kararlaştırılmıştır. 1-5-1932

* * *

365

Tapu sicilli nizamnamesinin bazı mahallerde tatbiki hakkında

karar No.:

Tapu sicilli nizamnamesinin sicilden maada hükümlerinin bütün tapu idarelerinde ve sicille taallûk eden hükümlerinin de kadastro ve tapu tahriri yapılmış ve yapılmakta bulunmuş olan isimleri merbut listede yazılı mahallerde tatbik edilmesi, maliye vekâletinin 4-5-1932 tarih ve 47 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine icra vekilleri heyetince 17-5-1932 tarihinde tasvip ve kabul olunmuştur.

17-5-932

576

NİZAMNAMELER

1701 numaralı Tütün İnhisarı Kanununun sureti tatbikını mübeyyin Nizamname

— Geçen nushadan mabaat —

2 - Tütünlerin tartılması ve muayenesi

Madde 37 — Ambar müddetinin sonuna kadar çifçi tarafından tütün denkleri inhisar veya tüccar ambarlarına getirildikçe evvelâ çifçinin kontrol cüzdanında zimmet gösterilmiş olan tütün miktarı inhisar memuru tarafından tetkik edildikten sonra denkler tartılır ve zimmetin tamamen teslim edilip edilmediği tesbit ve kontrol edilir. İşbu kontrol neticesinde çifçiye zimmet kaydedilen tütünlerin kısmen ambara getirilmediği anlaşıldığı takdirde kanunun 31 inci maddesi mucibince meydana çıkan zimmet noksanı kaçağa sarfolunmuş sayılır. Bu gibi zimmet noksanları için inhisar memurları tarafından bir zabıt varakası tanzim ve çifçi hakkında takibatı kanuniye yapılmak üzere mercii aidine tevdi olunur.

Madde 38 — Kanunun 61 inci maddesi mucibince tütünlerini derambar müddeti zarfında teslim edememek zaruretinde

367

bulunan çiftçilerin istinat edeceği esbabı maddiye ve zaruriye çiftçinin hastalanması veya bulunduğu köy ile inhisar idaresi ambarı arasındaki yolların ahvali havaiye ve fevkalâde dolayısile kesilmesi gibi yedi ihtiyarında olmıyan mânilerdir.

Madde 39 — Ambara getirilen tütünlerin miktarı kilo itibarile tamam olmakla beraber yaprakların mutat nisbette bulunmadığı ve denklere yabancı maddeler ve süprüntü ve filiz karıştırıldığı inhisar idaresi memurları tarafından çifçinin veya vekilinin huzurile yapılacak muayenede anlaşılırsa bu bapta bir zabıt varakası yapılır ve mevaddı ecnebiyenin tenzilinden sonra kalan miktar zimmetine mahsup edilir ve açığı zuhur ederse hakkında takibatı kanuniye icra olunur. Çiftçinin bu zabıt varakasına itiraz etmeğe hakkı olup bu muamele kanunun 32 inci maddesinin ikinci fıkrasına tevfikan yapılır.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Tüccar depoları, Tütün tüccarının tâbi oldukları muameleler

Madde 40 — Tüccar satın aldığı tütünü İnhisar idaresinin kontorolu altında bulunduracak ve masarifi kendisine ait olmak üzere sahibi veya kiracısı bulunduğu depolara koyacaktır.

Madde 41 — Depo açmak için ruhsat talebini havi tüccar tarafından verilecek arzuhalde deponun mevkii, maruf ismi, kârgir veya ahşap ve kaç kattan ibaret olduğu, ve kaç kapısı bulunduğu, takriben kaç denk istiap edeceği, deponun sahibi veya kiracısı olduğu tasrih edilecektir.

Madde 42 — Arzuhalin tarihi itasından itibaren üç gün

zarfında inhisar idaresi bir memur veya müfettiş göndererek tetkikat icra ettirecek ve 33 üncü maddede musarrah şeraiti cami olduğu halde tanzim edeceği rapor üzerine merbut 9 numaralı nümuneye tevfikan ruhsatnamesi verilecektir.

Madde 43 — Ruhsat tezkeresi yalnız tütün tüccarına verilir ve bunlar ferağ ve ciro edilemez. Her hangi bir suretle tezkere yeddi ahere geçtikten sonra tezkerenin hükmü sakıt olur.

Madde 44 — Bir anbarın teşkilâtı iki anbar ittihazına müsait ve tefriki mümkün olmadıkça ambar iki tüccar tarafından kullanılamaz ve bir anbara ruhsatname sahibinden başkasına ait tütün konamaz.

Madde 45 — İki anbar ittihazına elverişli mahaller için ayrı ayrı ruhsatname almak şarttır.

Madde 46 — Bir depoda mevcut tütünün kâffesi birden ahere transfer edildiği takdirde devreden ve devralan ruhsat tezkereleri ile birlikte alım satım beyannamesini inhisar idaresine vermek mecburiyetindedir.

Madde 47 — Tüccarın işini teshil etmek üzere inhisar idaresi tarafından tüccar anbarlarına tayin edilecek memurun ücreti inhisar idaresine aittir. Ancak bu memurların saati mesai haricinde istihdamı tüccar tarafından talep edildiği takdirde bunlara ilk saat için elli ve ondan sonra gelecek saatler için yirmibeş kuruş ücret tüccar tarafından verilecektir.

İnhisar idaresinin memurları her vakit depolara girip tütünleri ve tüccarın anbar defterlerini muayene ve tetkik edebilirler.

Madde 48 — Ahvali adiyede depolar yaz mevsiminde sabahleyin saat yedide, kış meysiminde saat sekizde açılır ve her akşam yaz mevsiminde saat altıda ve kış mevsiminde saat beşte kapanır. Şu kadar ki tüccar bu saatlerin haricinde depolarını açmak veya kapamak istedikleri takdirde esbabı mucibesini beyan etmek şartile inhisar idaresinden ayrıca müsaade alabilir. Tüccar depolarına inhisar idaresi tarafından tayin edilen memurun bermutat memurinin çalışma saatleri

59

haricinde depolarda bulunacakları zamanlar için 47 inci maddede muayyen fazlai mesai ücretleri tüccar tarafından peşin olarak inhisar idaresine tesviye edilir.

Tüccar depolarının kontrol şekli

Madde 49 — Türkiye dahilinde tütün tacirleri bir köy, kasaba veya şehirden diğer köy, kasaba veya şehire nakliye ilmühaberile sevk veya celbedecekleri tütünlerin hangi gün ve saatte hangi anbara ithal edileceğini inhisar idaresine haber vermeğe ve nakliye muhteviyatının hesabı carisine zimmet kaydını talep ve mezkûr nakliye ilmühaberini ibraz ve mukabilinde tütünlerin depoya ithali mezuniyetini havi vesika istihsal etmeğe mecburdur. Bu tütünler tüccarın deposuna inhisar memurunun huzurile ithal olunur.

Madde 50 — Türkiye dahilinde bir köy veya kasaba ve ya şehirden diğer köy, kasaba veya şehire naklolunan tüccar tütünlerinin nakliye ilmühaberi postada teahhür eder veya zayi olursa sahibi tütünlerin naklolunduğu mahaldeki inhisar idaresinden sevkten evvel nakliye ilmühaberi alındığı ve tütünlerin hiç bir yere merhun ve ilişiği olmadığını isbat edinceye kadar mezkûr tütünler inhisar idaresinin depolarında veya tüccarın kendi depolarında mahfuz bir mahalde ve inhisar idaresinin kontrolu altında muhafaza olunur. Tüccar muteber bir bankanın teminatını irae etmek şartile mezkûr tütünleri doğrudan doğruya kendi deposuna nakil ve vazedebilir.

Madde 51 — Tüccar ayni köy veya şehir veya kasabadaki kendi depoları arasında yapacağı münakalâtı hangi gün ve saatte hangi depoları arasında icra edecek ise inhisar idaresine haber vermekle beraber ithal ve ihraç edeceği depo mevcutlarını filân deponun mevcudu olan «. . . . . » kilodan bu defa « . . . . . » kilosunun mevcudu « . . . . . » kilodan ibaret olan « . . . . » depoya ilâveten ithal edeceğini bildire-

572

cektir. Bu nakil keyfiyetinin inhisar idaresinin memuru huzurunda icrası mecburidir.

Madde 52 — Manipülasyon esnasında kontrol edilecek olan ambarlardaki tütünlerden denk halinde bulunmayıp dağıtılmış ve veznine imkân bulunmayanlarının idarei inhisariye ekisperile veznine memur olan heyet ve tüccarın veyahut bilâhare tüccar tarafından imzası tasdik edilecek olan memuru huzurile yapılacak tahmin muamelesi aynen vezni icra edilmiş ad ve bu bapta bir de zabıt varakası tanzim olunur.

Madde 53 — Tüccar depolarında işlenen tütünlerin toz ve çürüklerinin imhasından mukaddem mahallî inhisar idaresine imhanın gününü ve saatini bildirmek mecburidir.

İmha muamelesi denizde yapılacak ise mahallî rüsumat muhafaza memurluğuna da ayni veçhile malûmat verilir. Denizde ve yakılmak suretile karada yapılacak olan imha muamelesinde sarfolunacak bilcümle masarifat tüccara aittir.

Madde 54 — Nakil ve imha edilecek tütünler hotbehot ve inhisar idaresinin malûmatı haricinde imha edildiği takdirde zimmetten tenzil olunmaz ve nakil ve imha olunan tütünler nakil ve imha esnasında da tutulsa kaçak addolunur.

Madde 55 — Müşteri transfere edilen tütünleri bayiin deposundan kendi deposuna işbu nizamname ahkâmına tevfikan nakletmeğe mecburdur.

madde 56 — Tüccarların tutmağa mecbur oldukları defterlerin inhisar idaresi tarafından sahifeleri mühürlenmiş ve sıra numaraları konmuş olması lâzımdır. Bu defterlere tüccarın ambarlarına giren tütünlerin menşeleri, miktarları ambara girdiği ve ambardan ecnebi memleketlere gönderildiği tarihleri günü gününe kaydedilecektir. Fireler işbu kayıtlara nazaran indirileceği cihetle kayıtların gayet muntazam ve her türlü hâk ve silintiden arî olması şarttır. Defterler muntazam ve kayıtlar ihticaca salih görülmediği takdirde firelerin merbut cetvelde gösterilen miktar üzerinden tayin ve tenzil edilmesinde inhisar idaresi muhtardır. Bu maddedeki fireler çiftçiye ait tütünler hakkında da tatbik olunur.

571

BEŞİNCİ KISIM

Tütün kanunu mucibince inhisaratâbi maddelerin satıcıları

madde 57 — Tütün inhisarı kanununun birinci maddesile inhisar altında bulunan maddelerin perakende satışı idarenin tesis ettiği veya açılmasına ruhsat verdiği dükkânlarda yapılır. İnhisar idaresi tensip eylediği halde şehir ve kasabalarda ve köylerde ve panayir ve konser mahallerinde ve pazar yerlerinde umumî bahçelerde, şimendifer istasyonlarında, tiyatro, bar, kulüp ve gazinolarla lokanta, kahvehane ve otellerde ve sair ahalinin toplu bulunduğu mahallerde perakende satış tezkeresi verir.

Madde 58 — İnhisara tâbi maddelerin perakende satışını yapmak isteyenler (10) numaralı numune reçhile inhisar idaresine bir kıt'a arzuhal vereceklerdir. Talepleri şayanı kabul görülenlere (11) numaralı numune veçhile ve kanunun 51 inci maddesine tevfikan harç mukabilinde bir kıt'a satış tezkeresi verilir.

Mülkî veya askerî hizmetlerde istihdam olunmuş olan mütekaidinden bu yolda arzuhal verenler beyiye hakkının ve kişe memurluklarının malûl gazilere tahsisi hakkındaki kanunda tayin olunan derecelerden sonraki sair müstedilere tercih edilir. Köylerde bayiliğe talip olmadığı takdirde inhisar idaresi mamulâtının satışını tezyit ve tehsil için münasip gördüklerini ücretle müstahdem gibi kullanarak satışını yaptırır.

Madde 59 — Türküye dahilinde tütün inhisarı kanunu mucibince inhisara tâbi maddelerin satıcılarına satış mahallinin mevkii, sarfiyat, cins, nevi ve miktarı nazarı dikkate alı-

572

narak malûlin hissesi de dahil olduğu halde inhisar idaresince yüzde altıya kadar iskonto yapılır.

Bu iskontoyu bazı nevi inhisar maddelerinin sürümünü temin için muvakkaten yüzde ona kadar tezyit edebilir. Satış mahallinin mevki ve mesafesine göre ayrıca verilecek nakliye miktarı inhisar idaresince tayin olunur.

Madde 60 — Satıcılara verilen satış tezkeresi şahsa mahsus olup ahara devrolunamaz. Dükkânda satış yapacakların tezkeresi yalnız tezkerede şösterilen mahal ve seyyar satıcıların satış tezkeresi dahi tezkerede tayin olunan daire veya mevki için muteberdir. Şu kadar ki dükkânda satış yapanlar malî sene içinde tebili mekân etmek istedikleri takdirde (12) numaralı nümune veçhile İnhisar idaresine bir kıt'a arzuhal vererek müsaade isteyecektir. Tebdili mekân keyfiyeti tütün ve inhisara tâbi diğer maddelerin satış dükkânlarının taksimatı hakkında idarece ittihaz edilmiş olan tertibat ile kabili telif olmak şartile ve her halde bir malî sene zarfında yalnız bir defaya mahsus olmak üzere bu müsaade verilebilir ve bu takdirde verilen müsaade satış tezkeresinin zahrına kayt ve işaret olunur.

Madde 61 — Tütün ve sair inhisara tâbi maddeler bayiliğini terketmek isteyen satıcılar on beş gün evvel tahriren İnhisar idaresine malûmat vermeğe mecburdurlar. Bayi her ne zaman bayiliğini terkederse etsin satış tezkeresi harcının iadesi hakkında bir gûna talepte bulunamaz. Lâkin eyi bir halde bulunan inhisara tâbi maddeleri tarife fiatı üzerinden kendisine verilen beyiye miktarı tenzil edildikten sonra kıymeti mukabilinde İnhisar idaresine iade edebilecektir.

Vefat vukuunda beyiye hakkı vereseye intikal etmiyerek satış tezkeresi hükümsüz kalır. Vefat eden satıcının elinde kalan İnhisara tâbi maddeler eyi bir halde ise kezalik tarife fiatı üzerinden beyiye miktarı tenzil edildikten sonra kıymeti mukabilinde İnhisar idaresine iade edilir. İnhisar idaresi meşru bir sebep olmaksızın hafta tatili günü hariç olmak üzere kırk sekiz saat mütemadiyen kapalı kalmış olan tütüncü dükkânının satış tezkeresini hükümden sakit olmuş addedebilir.

577

Madde 62 — Tütün ve sair inhisara tâbi maddeler satıcıları inhisara tâbi maddeleri kutu ve paketleri ve alelûmum dükkânın her tarafını gayet temiz tutmağa ve mezkûr maddelerin bozulmalarını mucip olacak ve nefasetlerini ihlâl edecek maddelerden tecrit ve rutubetten ve yübusetten muhafaza etmeğe mecburdur; keyfiyet kendisine tahriren iki defa ihtar edildiği halde tütün ve inhisara tâbi maddeler satıcıları bu maddenin hilâfına harekette devam edecek olursa elindeki satış tezkeresi hükümden sakıt addolunur.

Madde 63 — İnhisara tâbi maddelerin perakende satışı için açılmasına ruhsat verilecek dükkânların mahallini ve seyyar satıcıların satış sahasını, dükkânların ve mevkilerin birbirlerine olan mesafelerine, bulundukları mahallin ehemmiyetine ve satışların derecesine ve halkın ihtiyacına göre, inhisar idaresi tayin ve tesbit eder.

Madde 64 — Münhasıran tütün ve inhisara tâbi maddeler satan dükkâncılar dükkânlarını kanunen tatil günlerinde açık bulundurarak satış icra edebilirler. Kezalik tatil günlerinde ahalinin toplu bulunacağı mahallerde ve eğlence yerlerinde seyyar bayiler tarafından satış yapılabilir.

Madde 65 — Satış tezkereleri inhisar idaresi tarafından aşağıda yazılı zaman ve şartlar dahilinde verilir.

1 - Satış tezkereleri her sene mayıs ayı içinde verilir. Hazirandan başlayarak o malî sene müddetince devam eder.

2 - Mayıs içinde tezkere almıyanlara bir senelik harç tamamen alınmak üzere ilk altı az içinde tezkere verilebilir. ve hükmü malî sene nihayetine kadardır.

3 - Malî senenin ikinci altı ayı zarfında ve o senenin nihayetine kadar muteber olmak üzere talep edilecek olan satış tezkeresi mezkûr müddet zarfında fakat beyiye harcının nısfı alınmak şartile verilir.

Madde 66 — Satıcılar inhisara tâbi maddeler ile beraber sair eşya sattıkları takdirde dahi beyiye resmini tamamen edaya mecburdurlar. Ancak mezkûr eşyanın satıldığı yerin in-

574

hisara tâbi maddelerin hüsnü muhafazası ve nev'inin nefasetini bozmaması şarttır. Bayi tahriren ihtar vuku bulduğu halde inhisara tâbi maddelerin hüsnü muhafazasına mâni olan veya nefasetini ihlâl eden eşyayı dükkânında bulundurmakta devam edecek olursa elindeki satış tezkeresi hükmü sakit olur.

Madde 67 — Bayiler inhisar idaresinin kontroluna tâbi ve idarece ittihaz olunan usullere riayete mecburdurlar. Tütün ve inhisara tâbi maddeler satıcıları dükkân veya mağazalarına her gün girip çıkan tütün ve inhisara tâbi maddelerin miktarını gösterir (13) numaralı nümune veçhile bir defter tutmağa ve defterlerile mezkûr maddeleri inhisar idaresi memurlarının her türlü tetkik ve teftişlerine arzetmeğe mecburdurlar.

Dükkân ve mağazalarda tütün ve inhisara tâbi maddelerden başka eşyanın mevcudiyeti tetkik ve teftişlerin icrasına mâni değildir. Seyyar satıcılar dahi inhisar idaresi memurlarının icra etmek isteyecekleri her türlü teftişlere tebaiyet etmeğe mecburdurlar. Bayi veya seyyar satıcı inhisar idaresinin tetkik ve teftişlerine muhalefet ederse satış tezkeresi hükümden sakıt olur.

Madde 68 — Tatil günlerinde seyyar satıcıların "satış tezkeresini,, hâmil olup olmadığı, mamulâtı kendilerine gösterilen depolardan alıp almadıkları,almamış iseler hangi bayilerden ne miktar iskonto ile mamulât tedarik ettikleri, sabit dükkâncı bayiler namına inhisara tâbi maddeler sattırılırsa bunların da bayilerin kapalı olan dükkânları önünden gayri mahalde satıp satmadıkları, (dükkân önünden gayri mahalde satıyorsa tezkeresiz addolunur) dükkân önünde satıyorsa inhisara tâbi maddelerin o bayie ait olduğuna dair vesikaları bulunup bulunmadığı ve inhisara tâbi maddeleri muayyen fiatlardan fazlasına satıp satmadıkları inhisar idaresi tarafından mütemadiyen mürakabe ve teftiş olunur.

Madde69 — Serbayilerin inhisar idaresi depolarından aldıkları mamulâtı muayyen olan sahalardan gayri mahallerde satıp satmadıklarını, satışlarını deruhte ettikleri köyler halkının tütün ve sair inhisara tabi maddeler ihtiyaçlarını temin edip etmediklerini ve icabı hale göre defterlerini ve dükkânlarındaki inhisara tâbi madde-

579

leri inhisar idaresi vazifedar memurları marifetile her zaman tetkik, muayene ve teftiş etmeğe salâhiyettardır.

Madde 70 — Bayiler inhisar idaresi tarafından mahallinde satılan mamulâtın bayiin bulunduğu mıntakanın ihtiyacına göre her cins ve neviden daima münasip miktar mevcut bulundurmağa mecbur olup inhisara tâbi maddeleri inhisar idaresinin mahallî depolarında peşin para ile alırlar. İnhisara tâbi maddelerin depolardan dükkânlarına kadar nakliye masarifi dükkâncılara aittir. Bozulmuş olan inhisara tâbi maddeleri satmaktan perakendeci ve seyyar satıcılar memnudur.

Madde 71 — Satıcılar kendilerine verilen satış tezkerelerini inhisar idaresinin salâhiyettar memurlarının her talebinde irae etmek üzere muhafaza ile mükelleftirler. İbraz eylemedikleri takdirde haklarında tezkeresiz bayi muamelesi yapılır.

Madde 72 — Satıcılar neztlerinde bulundurdukları inhisara tâbi maddeleri satmaktan hiç bir veçhile imtina edemiyecekleri gibi müşterilerini hiç bir kaydü şart altına alamazlar.

Madde 73 — Her bayi inhisara tâbi maddeleri satacağı mahallin methaline inhisar idaresinden alacağı alâmeti farikayi havi levhayi asmağa mecburdur.

Müteferrik hükümler

Madde 74 — İşbu nizamnamede mevzuubahis imha keyfiyeti inhisar idaresi ve hükûmet memurlarından mürekkep iki kişilik bir heyet marifetile mal sahibinin huzurile yakılmak veya denize dökülmek suretile icra ve tanzim olunacak zabıt varakası mal sahibi tarafından da imza edilir. Mal sahibi davete icabet etmediği takdirde imha keyfiyeti gıyabında icra olunarak zabıt varakasına şerh verilir.

Madde 75 — Tütün inhisarı kanununun 69 uncu maddesi mucibince teşekkül eden heyetlerin içtima mahalleri ile mesai vakitlerini reisleri ihtiyaç ve lüzuma göre tayin ve tesbit eder. Bu heyetler kendilerine tevdi olunan zabıt varakaları ve sair evrak üzerinde tetkikat icrasından sonra karar verirler ve ve-

57

rilen kararları aleyhlerinde karar verilenlere veya kanunî ikametgâhlarına mahallî zabıtaları marifetile veya inhisar memurları vasitasile tebliğ ederler. Kanunî ikametgâhları meçhul olanlara gaipler hakkındaki tebligat ahkâmı umumiye tâbidir.

Madde 76 — Yalnız zaptı ve para cezasını müstelzim olan fiillerin maznunları evrakının heyete tevdiinden evvel kanunen terettüp eden para cezasını rizaen ve ibraname mukabilinde verirlerse inhisar idaresince alınır ve keyfiyet tahkikat evrakına yazılarak evrakı idarede hıfzolunur.

Madde 77 — Kaçakcılığı men ve takip ve tahkik ile mükellef olanlar Ceza muhakemeleri usulü kanununun 94 üncü maddesinin birinci fıkrası hükmüne tevfikan bir suç işlemek veya buna iştirak veyahut yataklık etmek şüphesi altında bulunan kimselerin üzerlerini, zabita marifetile aratabilirler.

Madd 78 — Tütün inhisarı kanununun 69 uncu maddesinde yazılı heyetin itiraz etmiyerek kat'ileşen kararile mahkûm oldukları para cezasını vermiyenlerin malları Tahsili emval kanunu mucibince haciz ve furuht ve para cezası masraflarile beraber inhisar idaresi tarafından istifa olunur.

Madde 79 — İşbu nizamnamede yazılı olan mecburiyetlere riayet etmiyenler hakkında kanunun sekizinci kısmında yazılı olan cezalar tatbik olunacaktır.

Madde 80 — Şûrayı Devletçe görülmüş olan bu nizamname neşri tarihinden muteberdir.

Madde81 – Bu Nizamnamenin hükümlerini icraya Adliye, Millî müdafaa, Dahiliye, Maliye, İktisat, Gümrük ve İnhisarlar Vekilleri memurdur.

377

T. T. MAHKEMESİ İÇTİHATLARI

Bir ceza mes'elesi hakkında Temyiz mahkemesi ceza hey'eti umumiyesinin kararı

Cümhuriyet müddei umumileri tarafından takip edilmekte olan bir hukuku amme davasına müdahalenin, tahkikatın hangi safhasında ve ne suretle vukubulacağı mahkemelerce ihtilâfı mucip olmaktadır.

Bazı mahkemeler, ceza muhakemeleri usulü kanununun 365 inci maddesinin son fıkrasında yazılı olan suçlardan, zarar görenler tarafından cümhuriyet müddei umumiliğine istida verilerek hukuku amme davasının tahrik edilmesi, müdahalenin tamam olması için kâfi olduğu kanaatinde bulundukları halde bazı mahkemeler, hukuku amme davasını bu suretle tahrik etmek müdahale için kâfi olmayup takibat, son tahkikat safhasına intikal ettikten sonra bunların duruşma esnasında mahkemeye yeniden bir istida vererek müdahalelerinin kabulünü talep etmeleri ve mahkemeden bu yolda bir karar almaları lâzım geldiğine kani bulunmaktadırlar.

Birinci noktai nazara kani olan mahkemeler; ceza muhakemeleri usulü kanununun 360-365-367 - 370 - 371 inci maddelerindeki hükümlere istinat ediyorlar ki şahsî davaciyle müdahile cümhuriyet müddei umumisinin haiz olduğu hak ve salâhiyetlerin aynını tanıyan bu maddelerin hükümleri berveçhi atidir,

(Şahsî dava açmakla takip olunan işlerde davacı hukuku amme davasının açılmasile görülen işlerde cümhuriyet müddei umumisinin müracaat edebileceği kanun yollarına gidebilir. 330 ncu maddede gösterilen muhakemenin iadesi talepleri hakkında da aynı hüküm caridir. 294 ncü madde hükümleri davacı tarafından yapılan muracaatlarda da tatbik olunur) madde: 360

(344 ncü madde mucibince şahsî dava açmağa hakkı olan herkes mahkemenin her halinde müdahale tarikiyle hukuku amme davasına iltihak ve sahsî hukukunu talep edebilir.

hayata, sihhate, hürriyete, Irza, şahsî haklara ve mallara taallûk eden suçlarda cümhuriyet müddei umumiliğine usulü dairesinde muracaatla hukuku amme davasını tahrik etmiş olanlar dahi aynı hakkı haizdirler.) madde: 365.

(Müdahale talebi kabul edildiği anda dahili dava olan kimse şahsî dava müddeisinin haiz olduğu ayni haklardan istifade eder. madde: 367)

(Davaya dahil olan kimse veya müdafii son tahkikata gelmezse hüküm, davaya dahil olan kimseye tebliğ olunur.) madde: 370

(Davaya dahil olan kimse cümhuriyet müddei umumisine bağlı kalmaksızın kanun yoluna muracaat edebilir. kabul olunmayan karar davaya müdahale edenin muracaatı üzerine bozulursa cümhuriyet müddei umumisi işi yeniden takibe mecburdur.) madde: 371

Aksi mütalâada bulunanlarda kanunun 365-366, 367 nci maddelerini ele alarak kendi telâkkilerine göre müdahalenin usulünü tayin etmekte olan bu maddeler mucibince müdahelenin, muhakemenin her halinde ve ancak mahkemeye verilecek bir istida veya zabıt varakası tutulmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyanla olabileceğini ve davanın, son tahkikat safhasına intikalinden evvel müdahale mevzuubahs olamayacağı cihetle duruşmadan evvel ittihaz olunan ilk tahkikat kararları aleyhine müdahillerin kanun yollarına muracaata hakları bulunmadığını ileri sürmektedirler.

İki şekilde tecelli eden bu itilâfın neticesi şu noktada ken-

dini göstermektedir: Birinci mütalâada bulunan mahkemeler, müdahale; tahkikatın her safhasında; bir istida vermek suretile kabil olduğundan hukuku amme davasını tahrik için vukubulan muracaat, cümhuriyet müddei umumisinin takibata mahal olmadığına dair olan kararile karşılaştığı takdirde müstedilerin bu karar aleyhine 165 nci madde mucibince ağır ceza mahkemesi reisine itiraz etmeğe hakları olduğu gibi, cümhuriyet müddei umumisine istida ile müracaat edip te hukuku amme davasını tahrik veya ilk tahkikat safhasında bu davaya iltihak edenlerin ilk tahkikat safhasındaki karar aleyhine de kanun yollarına tevessül etmeğe hakları olduğunu kabul ettikleri halde ikinci noktai nazarda bulunan mahkemeler: müdahale ancak mahkemeye verilecek bir istida veya zabıt varakası tutulmak üzere zabıt kâtibine yapılacak bir beyanla olabileceğinden takibatın son tahkikat safhasına intikalinden evvel müdahale mevzubahs olamayacağı cihetle davacıların ilk tahkikat safhasındaki kararlar aleyhine itiraz etmeğe hakları bulunmadığı nesicesine varmaktadırlar.

Kanunun 160 ncı maddesi, suçtan zarar gören kimseler tarafından verilen istida üzerine keyfiyeti takibe değer görmeyen veya yapılan hazırlık tahkikatı neticesinde takibata mahal olmadığına karar veren cümhuriyet müddei umumisinin bu kararı aleyhine alâkadarlara itiraz hakkı tanıyarak en yakın ağır ceza işlerini gören mahkeme reisini mercii itiraz olarak göstermiştir. Netekim mehazimiz olan Alman kanunu da (müddei umuminin ademi takibe dair olan kararının tebliğinden itibaren on beş gün zarfında müddei umuminin mafevkine ve bu muracaat ta kabul olunmadığı takdirde bu kararın tebliğinden itibaren bir ay zarfında doğrudan doğruya mahkameye müracaatla hukuku amme davasının tahriki için bir karar istemek hakkını suçtan zarar görenlere) vermiştir.

360 ncı maddenin şahsî davacılara tanıdığı hakların 367 nci madde ile müdahillere de teşmil edildiği ve 370 nci madde, davaya dahil olan kimse veya müdafii son tahkikata gelmezse sadır olacak hükmün davaya dahil olan kimseye tebliğini mecburî kıldığı ve 371 nci madde: müdahilin, cümhuriyet müddei umumisine bağlı kalmaksızın, aleyhine kanun yoluna

58

muracaat ettiği bir karar bozulduğu takdirde cümhuriyet müddei umumisinin, işi yeniden takibe mecbur olduğu nazarı dikkate alınacak olursa gerek 344 ncü maddede ve gerek 365 inci maddenin ikinci fıkrasında yazılı suçlardan dolayı hukuku amme davasını iptidaen tahrik ve bu davaya ilk tahkikatta iltihak ve son tahkikatta müdahale edenlerin 360 ve 367 nci maddelerdeki şelâhiyeti kullanmağa hakları olduğunu teslim etmek zarurî olur; hele, davaya dahil olan kimse veya müdafii son tahkikata gelmezse hükmün, davaya dahil olan kimseye tebliğ edilmesini amir bulunan 370 nci madde bu hususta hiç bir tereddüde mahal bırakmayacak kadar krt'î ve sarihtir. Halbuki ikinci noktai nazar eshabına göre müdahale 365 nci madde mucibince ancak duruşma safhasında olabileceğine ve müdahilin şahsî dava müddeisinin haiz olduğu haklardan istifade edebilmesi de müdahale talebinin kabulile meşrut ve bu andan itibaren mümkün olmasına nazaran son tahkikata gelmeyen veya müdafi göndermeyen davacıya hükmün tebliği manasız olmaz mı? çünkü müştekinin son tahkikata gelmemesi hasebile, 365 inci maddeye tevfikan mahkemece kabul edilmemiş olmasına mebni son tahkikata gelmeyen davasının o hüküm aleyhine kanun yoluna tevessül etmeğe hakkı yoktur. fakat kanunun bu maddesinde son tahkikata gelmeyen bu davacıları (davaya dahil olan kimse veya müdafii) diye tavsif etmesi de bu tarzı muhakemenin doğru olmadığını göstermeğe kâfidir?

Binaenaleyh 365 inci madde hukuku amme davasını tahrik eden veya ilk tahkikat safhasında bu madde hükmüne göre davaya müdahalesi kabul olunan davacılar arasında kanun yollarına tevessül etmek hususunda hiç bir fark tesis etmiş değildir. Esasen bu sui tefehhüm 366 ıncı maddenin, 365 inci maddenin bir devamı olarak kabul edilmesinden neş'et etmektedir. Halbuki 366 ıncı madde münferit ve müstakil bir maddedir. Bu maddede: son tahkikat safhasına kadar hukuku amme namına cümhuriyet müddei umumisi tarafından takip edilen bir davaya suçtan zarar görenler taralından vaki olacak müdahalenin şekil ve suretini gösteriyor. Daha evvelki madde ise hukuku amme davasının suçtan mutazarrır olanlar tarafından tahrik edilebileceğini ve bunların hukuku amme namına

581

açılmış olan bir davaya iltihak edebileceklerini göstermektedir. Hatta Alman kanunu duruşmanın hitamından sonra bile lâhik olan hüküm aleyhine kanun yoluna tevessül eden müştekilerin vaziyetini de müdahale olarak kabul etmiştir. Alman ceza muhakemeleri usulü kanunu: madde 435 § 2

Bu hüküm dahi kanunun bu husustaki prensibini göstermektedir ki bu prensip şudur: Suçtan zarar gören kimseler tahkikatın her hangi bir safhasında hukuku amme davasına iltihak ederlerse ondan sonraki mukarrerat aleyhine kanun yollarına tevessül hususunda cümhuriyet müddei umumisile maznunun haiz oldukları hak ve selâhiyetleri temamen haizdirler. Bizim kanunda da bu prensibin kemalile cari olduğuna yukarıda gösterilen metinler sarahaten delâlet etmekte ve bunu takyit eden hiç bir hükme tesadüf olunmamaktadır.

Kanunun 365 inci maddesindeki (muhakemenin her halinde tabirini kanunun mehazine muvafık olarak (tahkikatın her halinde) manasında almak lâzım geldiğini de teslim etmek icap eder. Çünkü kanunumuz muhakeme tabiri yerine duruşma ıstılahını kabul etmekle muhakeme tabirinin takibatın bütün safhalarına şamil olan tahkikat manasından başka bir şey ifade edemeyeceği aşikârdır.

İstanbul ağır ceza mahkemesi riyasetinin bu mevzua taallûk eden bir kararı

Karar numarası: 932 - 118
Tarihi : 4 - 5 - 932

..... aleyhine tasni'i cürümden suçlu ..... hakkında beşinci istintak dairesince icra kılınan ilk tahkikat neticesinde suçlunun men'i muhakemesine karar verilerek kararı mezkûr müddeiye 5 - 4 - 932 tarihinde tebliğ ve müddei mumaileyh

582

tarafından 14-4-932 tarihli istida ile riyasetimize kararı mezkûr aleyhine itiraz olunmakla keyfiyet tetkik olundu:

Her nekadar müddei tarafından bazı esbap dermeyanile men'i muhakeme kararı aleyhine itiraz olunmakta isede ceza muhakemeleri usulü kanununun 203 üncü maddesinin mefhum ve mealine nazaran müddei şahsilerin 344 üncü maddesindeki ahvalden maada olan hususlarda hakkı itirazları olmayacağı bedihi olup bu cihet mahkemei temyizin mukarreratile de müeyyet bulunduğundan itirazın reddine ve evrakın müddei umumiliğe iadesine karar verildi.

Bu kararın tahlili:

İstanbul ağır ceza mahkemesi riyasetinin bu kararı ceza muhakemeleri usulü kanununun 344 üncü maddesinde yazılı olan sekiz hale münhasır suçların maadasında işlenen her hangi bir suçtan zarar gören davacılara kanun yoluna tevessül hakkını tanımamaktadır. Bu kararın müstenit olduğu sebep kanunun 203 üncü maddesinin ikinci fıkrasındaki hükümdür. Bu fıkra metni aynen şudur: (Son tahkikatın açılmasına mahal olmadığına veya davanın iddianamede gösterilen muhakemenin madunu olan bir mahkemeye verilmesine dair karar hakimi tarafından verilen karar aleyhine cümhuriyet müddei umumisi tarafından acele itiraz yoluna müracaat edilebilir.

Bu fıkraya göre acele itiraz yoluna müracaat etmek hakkı yalnız cümhuriyet müddei umumisine verilmiştir. Şahsî davacılarla müdahillere böyle bir hak verildiğine dair bu fıkrada sarahat olmadığından bunların bu hakkı kullanmıya salâhiyetleri yoktur mülâhazası, bu kararın ittihazında âmil olmuştur. Fakat yukarıda da tafsil ve izah edildiği veçhile hukuku ammeyi temsil eden makam ile suçtan zarar gören davacıların ve maznunların hukukunu mütevazin bulundurmak esası, ceza muhakemeleri usulü kanununun en mühim kaidelerinden biridir. Bu kanunda; hükümlerin, tertip ve tasnifinde mutlak bir ahenk ve insicam mevcut bulunduğunu nazarı dikkate alacak olursak davacılarla müdahillere ait hukukun nelerden ibaret olduğunu anlamak için 203 üncü maddeyi değil bu

583

husustaki faslı mahsus hükümlerini tetkik etmek lâzımgeldiğini teslim etmemiz icap eder.

Bu karar aleyhine vekâletçe verilen yazılı emirde: Kanunun şahsî davacılarla hukuku amme davasını tahrik ve bu davaya iltihak ve müdahale eden davacılara cümhuriyet müddei umumilerile maznunların haiz oldukları hukukun aynını tanıdığını ve bu esasın, kanunun müstenit olduğu prensiplerden biri bulunduğunu göstermek maksadile ceza muhakemeleri usulü kanununun 165 inci maddesine temas edilmiş idi. Bu madde suçtan zarar gören kimselerin müracaatları üzerine hukuku amme davasını açmağa mahal görmeyen cümhuriyet müddei umumisinin bu hususta ittihaz edeceği karar aleyhine alâkadarlara bir kanun yolu açmıştır.

Aynı kanunun 360 ve 367 inci maddeleri suçtan zarar görenlere cümhuriyet müddei umumisile maznun için açık olan kanun vollarına tevessül etmek hakkını tanımıştır. 370 inci madde son tahkikattan evvel hukuku amme davasına iltihak eden kimsenin son tahkikata gelmemesi halini derpiş ederek 360 ve 367 inci maddelerdeki hakkından istifade edebilmesini temin için verilecek hükmün kendisine tebliğini mecburî kılmıştır. 371 inci madde suçtan zarar gören kimselerin muracaatları üzerine hüküm bozulduğu takdirde cümhuriyet müddei umumisine işi yeniden takip etmesini kezalik mecburî kılmıştır.

(Mabaadi var)

VEKÂLETÇE YAPILAN TAMİMLER

Adliye memurlarına tahsis edilecek maaş dereceleri hakkında

Bir veya iki derece tutarı maaşlar karşılık tutulmak suretile dun maaşlı derecelere tayin edilmiş olan hâkim ve memurini adliyenin vilâyet ve kaza merkezlerine gönderilen umumî kadrodaki derece esas ittihaz edilerek kadro mucibince maaşlarının verilmekte olduğu mahallerinden gelen evrakı sarfiye ve bazı mal müdürlüklerince yapılan muhabere neticesinden anlaşılmış olduğundan istihkakları fevkinde tediye yapılmaması ve tayinlerindeki maaşatın tediyesine devam olunması tamimen tebliğ olunur. 4-10-932

* * *

Çekoslovakya ile aktedilen iadei mücrimin mukavelesi hakkında

Çekoslovakya hükûmeti ile aktedilen iadei mücrimin ve ceza işlerinde adlî müzaheret muahedenamesinin tasdiki hakkındaki 2055 numaralı konuna tevfikan mezkûr muahedenamenin 26 ıncı maddesinde yazılı olduğu üzere akit taraflardan birinin tdbaası diğer taraf arazisinde şahsî hürriyeti tahdit eden cezayi müstelzim bir suçtan dolayı mahkûm olursa bu karar katiyet kespettikten sonra geçecek olan altı ay zarfında

585

kararın bir hülâsasını diğer tarafın adlî makamatına tebliğ etmesi lâzımgeldiğinden 832 senesi 2 inci altı ayı zarfında mezkûr devlet tebaasına ait şahsî hürriyeti tahdit eden ceza kararlarının musaddak suretlerinin 1 kânunusani 933 tarihinde behemehal vekâlete gönderilmesi tamimen tebliğ olnnur.

* * *

Serserî ve mazanneî su eşhas hakkında kanundur

Bazı mahallerde serserilikten ve mazannei su eşhastan olmakla maznun olarak adliyeye teslim olunan kimselerin, zabıtaca haklarında tanzim kılınmış olan zabıt varakalarının aksini isbat sadedinde meşru bir maişet ve meşgale sahibi olduklarını müdafaaten beyan ve iddia ve bu iddialarını da ya kendi ayarlarındaki eşhasın şahadeti veyahut daha evvel tedarik etmiş oldukları ruhsat ve unvan tezkerelerile isbat ederek kanunun takibatından kurtulmakta oldukları ve mazannei su eşhastan oldukları sabit olanlara da kanunun yalnız hapis hükmü tatbik olunarak nefye müteallik hükmünün tatbik edilmekte olduğu dahiliye vekâletinden bildirilmiştir.

Serserî ve mazannei su eşhas hakkındaki 26 - nisan - 925 tarihli kanunun birinci ve onuncu maddelerinde tarif olunan serserî ve mazanneî su eşhasın cemiyet içinde nasıl bir muzir amil oldukları daima göz önünde tutularak bunlar hakkındaki tahkikat ve takibatın icrasında son derecede müteyakkız bulunulması ve gösterdikleri müdafaa şahitlerinin ve ibraz eyledikleri herhangi bir vesikanın mahiyet ve kıymetlerinin ehemmiyetle tetkik, tahkik ve tahlili lüzumunun nazarı dikkatten dur tutulmaması ve suçun sabit olanlar hakkında da kanun hükümlerinin tamamen tatbiki hususu tamimen tebliğ

ve keyfiyetin kaza daireniz dahilindeki C. M. U. likleri ve mahkemelere de tebliği temenni olunur.

* * *

Türk ceza kanununun 54 ve 55 inci maddeleri hakkında

On beş yaşını bitirmiyen faruk ve mümeyyiz küçükler hakkında verilen hükümlerin çocuklara mahsus yerlerde çektirileceği Türk ceza kanununun 54 üncü maddesinin 4 üncü bendi hükmü iktizasından olduğu halde 15 yaşını bitirmiş olup ta hüküm zamanında 18 yaşını bitirmemiş olanlar hakkında mezkûr kanunun 55 inci maddesinin son fıkrasına tevfikan islâhhanede çektirilmek üzere hükmolunan cezaların, halen Türkiyede böyle bir islâhhane bulunmaması hasebile infaz olunmaması adaletle kabili telif görülememiştir.

Binaenaleyh memleketimizde hapisaneler teşkilâtı ve bu teşkilât cümlesinden olan ıslahhaneler tesisatı yapılıncıya kadar tatbiki hükkâmın takdirine mevdu olan türk ceza kanununun 55 inci maddesinin son fıkrası hükmünün tatbik edilmemesi temimen tebliğ ve keyfiyetin kaza daireniz dahilindeki C. M. U. likleri ve mahkemeler ve müstantikliklere tebliği temenni olunur.

* * *

Temyiz mahkemesine gönderilecek zabıtnameler hakkında

Temyiz tetkikatı için gönderilen istidalara müteallik mahkeme zabıtnamelerinin daktilo ile veyahut okunaklı bir surette el ile yazılması 29-11-931 tarih 49 numaralı tahriratla tebliğ kılındığı halde bazı mahal M. U. liklerinden gönderilen bu

587

kabil dosyalara ait mahkeme zabıtnamelerinin okunamıyacak bir surette el yazısile yazılmakta ve tetkik esnasında birçok müşkülâta tesadüf edilmekte bulunduğu bu kerre Cümhuriyet Baş M. U. likten gelen tahriratla bildirilmekte olduğundan bu dairede muamele ifası lüzumu bir kere daha tamim olunmakla aksi surette inzibatî muamele tatbik olunacağı tebliğ olunur.

MÜTALEALAR

Burdur Cümhuriyet müddei umumiliğine:

3-5-932 tarih ve 147 numaralı tahrirata cevaptır:

Ceza muhakemeleri usulü kanununun 371 inci maddesi hükümlerine nazaran, usulen hukuku amme devasına müdahale eden şahsın, şahsî hak talebi zımnında, beraet kararını da talil eder mahiyette temyiz yoluna müracaatı üzerine kararın bozulması halinde C. M. U. sinin işi yeniden takibe mecbur olacağına binaen, bozma kararı üzerine yapılacak duruşmadan tahassül eden neticeye göre maznunun mahkûmiyetine karar verilebileceği mütaleatan beyan ve keyfiyetin istilâmda bulunan mahkeme reisliğine tebliği temenni olunur.

* * *

Çorum C. M. U. liğine

10-8-932 tarih ve 209 numaralı tahrirata cevaptır:

1 — Müstantiklerin hazırlık tahkikatı yapabilmeleri, ceza muhakemeleri usulü kanununun 158 inci maddesinde tasrih edildiği veçhile tahririnde mazarrat umulan hallere mahsus ve maksut olup neticede hukuku amme davasını açmak ve müteakip tahkik muamelelerini ifa etmek salâ-

hiyeti yine C. M. U. lerine aittir.

2 — C. M. U. lerinin ihbar veya herhangi bir surette bir suçun işlendiği zehabını verecek bir hale müttali olur olmaz hukuku amme davasını açmıya mahal olup olmadığına karar vermek üzere hemen işin hakikatini araştırmıya mecbur olduğu ve maznunun lehine olan hususları da arayacağı mezkûr kanunun 153 üncü ve yapılan hazırlık tahkikatı hukuku amme davasını açmıya kâfi bir surette tecelli etmediği takdirde takibata mahal olmadığına karar vermek suretile işi intaç edeceği 163 üncü maddelerinde tasrih edilmiş olmasına göre M. U. lerin hazırlık tahkikatını tamik ve tevsi etmemeleri ve bazı mütalea beyanile mutlak surette meşhut suç tahkikatının müstantikler tarafından ifası lâzımgeleceğine dair Alaca müstantikliğince dermeyan olunan mütalea varit görülmemiştir.

Kanun maddelerini dikkatle okuması lüzumunun mezkûr müstantikliğe tebliği temenni olunur.

* * *

Çorlu C. M. U. liğine:

7 - 4 - 932 tarih ve 224/79 numaralı tahrirata cevaptır:

Orman nizamnasinin 31 nci maddesi Ormana müteallik suçlardan verilen hükümlerin yalnız tâbi olacakları mururu zaman müddetini bir sene olarak tayin ve takyit etmiş olup bu müddetin herhangi bir hal ve sebeple inkıtaa uğrayıp uğramıyacağı hakkında sakit kalmış olmasına ve hususî kanunların umumî hükümlere istisna teşkil eden ahkâmının mevridine maksur olacağı tabiî bulunmasına göre, orman nizamnamesinin sakit kalmış olduğu kat'i ve inkıta bahsinde Türk ceza kanununun 114 üncü maddesi cari olmak lâzımgeleceği ve mahkemei temyiz 3 üncü ceza dairesinin noktai nazarının da bu merkezde bulunduğu beyan olunur.

GAYRİ RESMÎ KISIM

Şikâyet ve itiraz sebep ve müddetleri, temyizi kabil karar ve müddetler, mürur zaman ve hakkı düşüren hal ve müddetler, alelûmum müddet ve mehiller, cezaî müeyyideler

Yazan: Adliye Vekâleti
Hukuk İşleri Müdürü
Yusuf Ziyaettin

4 eylûl 1932 tarihinde meriyete girmiş olan 2004 numaralı İcra ve iflâs kanununda birbirinden farklı müddet ve mühletlerin taadüdü, zarurî olarak başka başka bap ve fasıllarda bulunması her zaman tetkiki istilzam etmektedir. Bir takım hakların zıya ve düşmesine sebebiyet verebilecek olan müddet ve mehillerin kolaylıkla ihata ve daima gözönünde bulundurulmasını teminen şikâyet ve itiraz sebep ve müddetleri temyizi kabil karar ve müddetler, mururu zaman ve hakkı düşüren hal ve müddetleri, alelûmum müddet ve mühletler ve cezayi müstelzim hal ve müddetler ayrı ayrı gösterilmek ve kaçar gün olduğu tasrih olunmak ve şikâyet, itiraz ve temyiz hallerinde icra ve takibin durup durmadığı noktaları işaret edilmek suretile bir câmia altında toplanmıştır.

gelecek makalede mülga 1424 numaralı icra ve iflâs kanunile 2004 numaralı icra ve iflâs kanunundaki farklar mukayese olunarak tatbikatta duyulan ihtiyaca göre 2004 numaralı kanunda tadil edilen ve yeniden konan hükümler gösterilecektir.

Şikâyet sebep ve müddetleri

Madde 16 — Kanunun hallini mahkemeye bıraktığı hususlar müstesna olmak üzere icra ve iflâs dairelerinin yaptığı muameleler hakkında

kanuna muvafık olmamasından veya hâdiseye uygun bulunmamasından dolayı bu muamelelerin öğrenildiği tarihten itibaren beş gün içinde tetkik merciine şikâyet olunabilir.

Madde 134 — Gayri menkullerde ihalenin feshi tetkik merciinden şikâyet yolile istenebilir. [Şikâyet müddeti beş gündür madde 16] İhale tarihi şikâyet için müddetin başlangıcı sayılır.

Madde 185 — Rehinli alacak sahibi bu işlere ait muamelelerden dolayı tetkik merciine şikâyet hakkını haizdir. [16 ıncı madde mucibince şikâyet müddeti beş gündür.]

Madde 225 — Alacaklılar toplanmasının kararlarından dolayı her alacaklı tarafından beş gün içinde tetkik merciine şikâyet olunabilir.

Madde 227 — İflâs idaresi muamelâtına karşı [16 ıncı madde mucibince öğrenildiği tarihten itibaren beş gün içinde tetkik merciine] şikâyet olunabilir.

Madde 250 — İflâs dairesine bırakılan pay cetveli ve son hesaba karşı şikâyet olunabilir. [16 ıncı madde mucibince şikâyet müddeti beş gündür.]

Madde 287—Konkordato talebi tetkik merciince muvafık görülerek mühlet verildiği ve bir komiser tayin edildiği surette komiser tarafından yapılan muamelelere karşı öğrenildiği tarihten itibaren beş gün içinde tetkik merciine şikâyet olunabilir. [Madde: 16]

Mülâhaza: Şikâyet icrayı durdurmaz ancak tetkik mercii karar verirse icra durdurulur. [Madde: 22]

İtiraz sebep ve müddetleri

Madde 62 — Borçlunun ödeme emrinin tebliği tarihinden on gün içinde istida ile veya şifahen icra dairesine itirazını bildirmeğe mecburdur.

Madde 65 — Borçlu kusuru olmaksızın bir mani sebebile müddeti içinde itiraz edememiş ise paraya çevirme muamelesi bitinceye kadar —maniin kalktığı günden itibaren üç gün içinde — mazeretini gösterir delillerle birlikte itirazını bildirmeğe mecburdur.

Madde 89 : fıkra 2 — Borçlunun alacağı veya üçüncü şahısdaki bir malı haczedilince bir iddiası varsa keyfiyeti hâczin kendisine tebliğinden on gün içinde icra dairesine yazılı veya şifahi beyanla bildirmeğe mecburdur.

Madde 89 : fıkra 3 — Üçüncü şahıs kusuru olmaksızın bir mani sebebile müddeti içinde itiraz veya iddiasını bildırmediği takdirde paraya çevirme muamelesi bitinciye kadar — maniin kalktığı günden itibaren üç gün içinde — mazeretini güsterir delillerle birlikte itirazını bildirmeğe mecburdur.

592

Madde 96 — İstihkak iddiasına karşı alacaklı ve borçlu verilen üç gün mühlet içinde bir itirazları varsa bildirmeğe mecburdurlar. Sükûtleri halinde istihkak iddiasını kabul etmiş sayılırlar.

Madde 101 — İcra dairesi yapılan hacze iştirak taleplerinden barçlu ve alacaklıları haberdar ederek itirazları varsa beş gün içinde bildirmelerini ihtar eder.

Madde 128 — İcra memuru gayri menkulün satışına başlamazdan evvel gayri menkul üzerindeki tapo siciline mukayyet veya resmî senede müstenit olan mükellefiyetlerin hepsinin bir listesini yapar ve bu listeyi haczedenlerle borçluya tebliğ eder. Haczedenlerle borçlu verilen üç gün mühlet zarfında bir itirazları varsa bildirmiye mecburdurlar.

Madde 142 — 206 ıncı madde mucibince alacaklıların sırasını gösterir cetvel suretinin tebliğinden yedi gün içinde her alacaklı takibin icra edildiği mahal mahkemesine alâkadar aleyhine dava edilmek suretile cetvel münderecatına itiraz edebilir.

Madde 146: Fıkra 2 — Rehinin paraya çevrilmesine mütedair takip talebi üzerine tebliğ olunan ödeme emrine karşı bir itiraz olduğu takdirde on gün içinde dermeyan olunmak lâzımdır.

Madde 155 — Borçlu iflâs yolile takibe tâbi şahıslardan olup ta alacaklı da isterse bu suretle tebliğ edilen ödeme emrine karşı borçlunun gerek borcu ve gerek kendisi iflâsa tâbi olmadığına dair bir itirazı varsa on gün içinde istida ile icra dairesine bildirmesi mecburidir.

Madde 168 — Çek ve poliçeler ve emre muharrer senetler hakkındaki takip talebi üzerine tebliğ ettirilecek ödeme emrine bir itirazı varsa beş gün içinde istida ile icra dairesine bildirilmesi mecburidir.

Madde 235 — İflâs idaresi tarafından 206 ve 207 inci maddelerde yazılı hükümlere göre alacaklıların sırasını gösteren cetvele karşı itirazı olanlar cetvelin verilmesinin ilânından beş gün içinde iflâsa karar veren mahkemeye müracaata mecburdurlar.

Madde 264 — Dava açılmadan veya icra takibine başlanmazdan evvel haczi ihtiyatî yaptırmış olan alacaklı kararın kendisine tebliğinden yedi gün içinde takip talebinde bulunmıya veya dava açmıya mecburdur.

İhtiyatî haciz konulduktan sonra alacaklının istiyeceği icra takibine karşı [borçlu on gün içinde] bir itirazda bulunursa alacaklı tebliğ tarihinden itibaren beş gün içinde tetkik merciinden itirazın ref'ini istemiye veya dava açmıya mecburdur.

Madde 265 — Kendisi dinlenmeden kararı verilen ihtiyatî haczin

593

istinat ettiği sebebi borçlu kabul etmezse haciz kararının tebliği tarihinden itibaren beş gün içinde mahkemeye müracaat eder.

Madde 269 — Adi kiralara veya hasılat kiralarına mütedair takip talebinde alacaklı talep ederse ödeme emri borçlar kanununun 260 ve 288 inci maddelerinde yazılı ihtarı ve kanunî müddet geçtikten sonra borçlunun kiralanan şeyden çıkarılması istenebileceği tebliğini ihtiva eder. Bu tebliğ üzerine umumî hükümlere tevfikan on gün zarfında istida ile veya şifahen itiraz etmiye mecburdur. [Madde : 62]

Borçlar kanununun 260 ıncı maddesinin kiralıyana altı günlük mühletin hitamında akdi feshine müsaade ettiği hallerde itiraz müddeti üç gündür.

Madde 272 — Mukavele ile kiralanan bir gayri menkulün müddeti bittikten bir ay içinde icra dairesine ibrazile tahliyesi istenildiği takdirde tebliğ ettirilecek tahliye emrine karşı kiranın yenilendiğine veya uzatıldığına dair bir itiraz varsa beş gün içinde icra dairesine istida ile veya şifahen bildirilmesi mecburidir.

Madde 274 — Kusuru olmaksızın bir mani sebebile itiraz edememiş olan borçlu tahliye muamelesi bitinciye kadar maniin kalktığı günden üç gün içinde delillerle itirazını bildirmiye mecburdur.

Madde 288 — Konkordato talebi üzerine verilecek mühlet kararına ilân tarihinden beş gün içinde her alacaklı istida ıle tetkik merciine itiraz edebilir.

Mülâhaza : Müddeti içerisinde yapılan itiraz takibi durdurur. [Madde: 66, 156, 171, 274]

Noterden tasdikli veya imzası ikrar edilmiş bir senede müstenit olmıyan rehin iddialarına karşı borçlu tarafından itiraz vukuunda takip durur. [Madde 147]

Gecikmiş itirazlarda tetkik mercii takibin tatilini tensip edebilir. [madde: 65]

Konkordato talebi üzerine verilecek mühlet kararına itiraz mühletin cereyanını durdurmaz. [madde: 288]

Mabadi var

594

Türk Temyiz Mahkemesi Kararları

.....

Men'i müdahale

Mahkemesi: Sinirkent asliye hukuk hakimliği
Kararın tarihi: 20-5-1932
Kararın No. 52

T. Müddei: Hafız Süleyman ve Nazlı ve Fatma ve Ali ve Mehmet ve Sabire ve Süleyman ve hasan efendiler.

Müddeaaleyh: İsmail ve Tevfik ve Mehmet Ali efendiler Temyiz edilen hükmün hulâsası: Hafız Süleyman ve Nazlı ve Fatma ve Ali ve Mehmet ve Sabire ve Süleyman ve Hasna taraflarından İsmail ve Tevfik ve Mehmet Ali aleyhlerinde ikame olunan bir bap hanede olan hissei irsiyeye vaki müdahalenin men'i ve mumaileyhler İsmail ve Tevfik ve Mehmet Ali taraflarından da bilmukabele hafız Süleyman ve arkadaşları aleyhlerine açılan tapu senedinin iptali davasının tevhiden vazife noktalarından temyiz üçüncü hukuk dairesinin nakzına tebaan icra kılınan muhakemesi neticesinde: tafsilâtı ve tarafeynin iddia ve müdafaatı ilâmda yazılı olduğu üzere tapu dairesinden celbedilen davacılara ait tapu senedi müstenidatına nazaran müddeabih hanenin Hüseyin ağanın mülkü iken vefatile veresesi arasında taksim edilerek müddeabih hanenin oğullarından Halil ağanın otuz seneyi mütecaviz tasarrufunda bulunduğu mahalle ilmühaberi ve tapu dairesinden icra edilen tahkikatile sabit olduğu görülmesine ve davacılar tarafından mübrez tapu senedinin hududunda gösterilen hududunun bir tarafında Hüseyin ağanın diğer oğlu Mehmet Alinin hanesi bulunması da taksim keyfiyetini teyit eylemekte bulunmuş şu hale nazaran müddeabih hanenin Hüseyin ağa

595

namına tapuda kayıtlı olmaması ve müddeaaleyhlerin murisleri namındaki yoklama kaydının kıymeti kanuniyeden mahrum bulunmaması ve taksimen Halil Ağa uhdesinde bulunduğuna dair verilen senedin ipthli mucip esbabı kanuniye görülmemesine mebni müddeaaleyhler tarafından tapu senedinin iptali hakkındaki mukabil davanın reddine ve bin lira kıymetindeki müddeabih hanenin veresenin adedine göre kabili taksim olmadığı raporla anlaşılmış olduğundan furuhtile esmanının tapu senedindeki eshama göre şürekâya tevzi ve taksimine karar verildiği beyanından ibarettir.

Temyiz eden: Mehmet Ali ve İsmail ve tevfik vekilleri Ali Riza Bey.

Temyiz kararı

Temyiz istidanamesinin müddeti içinde ita ve kaydedilmiş olduğu görülüp kabulü ittifakla kararlaştırıldıktan ve dosyadaki evrak okunup iş anlaşıldıktan sonra icabı görüşülüp düşünüldü.

müddeabih hane esasen iki tarafın murisi evvelleri Hüseyin Ağanın fevtinden evlâtları Halil, Mehmet Ali, Süleyman ve kızları Ayşe ve Havva namlarına 308 tarihinde yoklamaca mukayyet bulunmasına ve müddeiler tarafından ibraz olunan 341 tarihli tapu senedinde dahi eben an ceddin Hüseyin ağa mahdumu Halil ağanın tasarrufunda olduğu ibaresi muharrer bulunmasına göre mezkûr hanenin murisi evvel Huseyin Ağanın olduğu muhakkak iken esası sahiha müstenit olmiyan mezkûr tapu senedinin kabulile yazılı olduğu üzere Halil Ağanın malı olduğundan bahs ile şuyuun izalesine karar verilmesi usul ve kanuna muhalif ve temyizen serdedilen itirazlar bu itibarla varit olduğundan mümeyyezünbih hükmün zikrolunan sebepten naşi H. U. m. kanununun 428 inci maddesine tevfikan nakzına ve aşağıda yazılı temyiz masraflarının ilerde haksız çıkacak taraftan alınmasına 7-3-932 tarihinde ittifakla karar verildi.

Türk Temyiz Mahkemesi Esas : 75
İkinci Hukuk Dairesi Karar: 537

596

Darp ve cerh - Müddei umuminin bozma talebi

Ayşeyi cerh ve hasan çavuşu darp etmekten ve saireden suçlu Mehmet oğlu Mehmedin bilmuhakeme ceza kanununun 456 ıncı maddesinin son fikrasına ve maddei saireye tevfikan ve neticeten 5 ay 7 gün müddetle hapsine dair Düzce ağır ceza mahkemesinden verilen 31-8-1930 tarihli hükmün temyizen tetkiki müddei şahsî Hasan Çavuş tarafından istida edilmesinden naşi Temyiz mahkemesi birinci ceza dairei aliyesince okunarak dabrın silâh dipçiği ile vukua gelmesine ve silâhın bu sebeple fiili müessirde sopa mahiyetinde bulunmasına ve bu itibarla davacı Hasan çayuş usulün 344 üncü maddesi sarahati dairesinde hukuku amme müddeisinin sıfatını iktisap eylemiş ve ol veçhile dava tahrik edilmiş bulunmasına mebni davacı, Hasan çavuşun mezkûr darp fiilinden dolayı hukuku amme namına temyizi için salâhiyeti dergâr olmakla bu fiile münhasıran vaki temyizi bilkabul tetkikatı lâzıma icra olunarak temyiz itirazlarının reddine ve içtimaı ceraim dolayısile tayini cezada isabet görülemediğinden nakzı ile binnetice merkum Mehmedin 4 ay 26 gün hapsine dair tanzim kılınmış olan 7-12-930 tarih ve 4293-4251 numaralı ilâma C. Başmüddei umumiliği memuriyeti aliyesinden müddei Hasan çavuşun darbı keyfiyetinden dolayı maznun Mehmet hakkında diğer suçlar ile birlikte hukuku amme davasının açılmasına ve ağır ceza mahkemesinde duruşmasına müddei umumiliğin iştirakile mezkûr suçtan müddei şahsî Hasan çavuş müdahil vaziyetine inkilâp etmiş olmasına nazaran merkumun hukuku amme cihetini de temyize salâhiyetinin kabulile maznun lehine bozulmakla beraber esasa da intikal ederek tadilen tayini ceza olunmasında isabet görülemediğinden bahisle mezkûr kararın ref'i hususunda ve müddetinde itiraz edilerek evrakı dava 28-12-930 tarihinde birinci riyaset dairesine tevdi edilmekle ceza hey'eti umumiyesinde okunup iş anlaşıldıhtan sonra icabı görüşülüp düşünüldü:

Davacı Hasan çavuşun darbı keyfiyetinden doloyı maznun

597

Mehmet hakkındaki diğer suçlar ile birlikte hukuku amme davasının açılmasına ve ağır ceza mahkemesinde duruşmasına müddei umumiliğin iştiraki ile mezkûr suçtan davacı Hasan çavuş müdahil vaziyetine inkilâp etmiş olmasına nazaran merkum hukuku amme cihetini de temyize salâhiyetinin kabulü ile maznunun lehine hükmün bozulması ile beraber esasa da intikal eyliyerek tadilen ceza tayin olunmasında isabet olmadığı baş müddei umumilik memuriyeti aliyesinin itiraznamesinde beyan olunmakta ise de ceza M. U. K. nun 344 üncü maddesinde gösterilen ef'alden dolayı şahsî dava müddeisinin ister müddei umumî iştirak etsin, ister etmesin davayı müddei umuminin haiz olduğu sıfat . ve hukuku haiz olarak cereyan ettirmek salâhiyetini haiz bulunmasına ve mezkûr kanunun 360 ıncı maddesinde 294 üncü madde hükmünün şahsî dava müddeisinin yapılan müracaatlarda da tatbik olunacağı ve 294 üncü maddesinde dahi müddei umumilikten aleyhe kanun yollarına müracaat olunan kararın maznun lehinde bozulabileceği gibi tadil de edileceği yazılı olması hasebile müddei umuminin iştirak etmesinin 360 ıncı maddenin mutlak olan hükmünü ihlâl etmiyeceğine ve mahiyeti fiile ve merkum Hasan çavuşun istida vererek davacı bulunmasına nazaran itirazname varit olmadığından reddine 14-4-932 tarihinde ekseriyetle karar verildi.

Türk temyiz mahkemesi Esas : 304

Ceza heyeti umumiyesi Karar: 117

596

EVKAF İŞLERİ

VE

KADILAR

Osmanlı hükûmetinin bidayetinden beri Padışahlar; vezirler, rical ve zenginler ölkenin her tarafında camiler, mescitler, medreseler, mektep ler, hanlar, hamamlar, muvakkithaneler, hastaneler: eytamhaneler, imarethaneler, sebiller . kışlalar, bentler. kervansaraylar, zaviyeler, çeşmeler, yollar, kabristanlar sahrınçlar yaptırarak işbu hayratın idare ve idamesi için bazı vakıflar bırakmışlar ve tevliyetini evlât ve ahfadına nezaretini sadırazam, şeyhülislâm, darüsseade ağaları ve İstanbul kadısı gibi ricale tefviz etmişlerdi, Meselâ: Fatih, Selim, Süleyman vakıflarının idaresi darüssade ağalarına verilmişti. Vezirler ve ümera vakıfları da çıraklık olarak kuranâ ve hademei hassa gibi bendegâna tevcih olunmuştu.

Evkaf işleri selimi evvel zamanında genişlemiş ve bu padişah haremeyn evkafına bizzat bakmıştır, Süleymanı kanunî zamanında ise bu iş kapı ağasına ve darüssaade ağasına verilmişti. Sonraları İstanbulda Lâleli, Hamidiye, Bayazıt, Süleymaniye, ve şehzade camilerinde birer vakıf odası bulunup şeyhülislâm ve darüssaade ağası gibi zevat vakıf odalarının nazaretini ifa ederlerdi. Ferağ ve intikal ve tamirat ve masarifatı vakfiye için haftanın beş günü bu beş odada görülür, pazar ve cuma günleri muamele ve içtima yapılmazdı.

599

Darussaade ağalarının devrinde bunların riyaseti altında sarayda haremeyn evkafı için bir divan kurulurdu. Bu meclisin haremeyn dolabı namile bir sandığı vardı. Devlet buradan para istikraz ederdi. Bu ağaların suiistimalinden ikinci Mustafa zamanında Elmas paşanın sadaretinde evkaf varidatı için malikâne usulü ihdas ve Koca Ragıp paşa devrinde bu usul ilga edilerek evkaf umuru defterdarlara verilmiş ise de Hamidi evvel zamanında idare gene darüssaade ağalarına intikal etmişti.

1188 tarihinde geniş bir teşkilâta malik olmak üzere (evkafı hamidiye mütevelli kaymakamlığı) teşkil edildi- İkinci mahmut devrinde mütevellilerin vakıflara hakkile nezaret edemedikleri ve binnetice bir çok müesseselerin harabiye yüz tuttuğu görüldüğünden umumî ıslahata başlanarak mütevellilere hakkı nazareti şamil olmak ve haremeyn ve selâtin evkafına müdahale etmemek üzere 12 rebiülevvel 1242 tarihinde evkaf nazareti ihtas edildi.

Evkaf nazareti teşekkül edince vakıf odalarının kâffei muamelâtı nazarete alındı. Nezaret İstanbulda darphane karşısındaki daireye yerleşti. Bu dairenin darphahe tarafı cihati, orta tarafı nazaret ve saray tarafı mahkemei teftişe hasredildi. 1280 tarihinde nazaret, adliye dairesine mülâsık kışla dairesine nakledildi, Bütçe işlerile meşğul olmak üzere sergi, varıdat kuyudat işlerile meşgul olmak üzere ruzname ve ferağ ve intikal işlerile meşgul olmak üzere senedat daireleri teşkil olundu. Cihat dairesinde biri selâtin fermanları suretlerine ve diğeri eshap rütbesinin isimlerine mahsus iki defter tutulmakta idi. 1251 tarihinde haremeyn evkafı evvelâ bir müdüre tevdi ve darüsseade ağalarının nezaretleri ref ve müstakillen haremeyn evkafile Âli Osman evkafına nazaret etmek üzere oldukça vasi teşkilâta malik (Evkafı haremeyn nazareti) tesis edildi ve hacı Etem efendi nazaretine tayin edildi-

Zağanos paşa, Emıri Ahmedülbuharî, şeyh Sinan Erdibili, Himmet efendi, Geremiyan zade Yakup çelebi, İshak Fakı, bedrettini Faris bey molla şemsettini fenari, Abdülcebbar zade Mustafa bey ve bilcümle mevleviler evkafındaki istisnaiyet refedilerek 1252 tarihinde yalnız Gazi Orenos bey, Gazi Mihal bey, Gazi Ali bey, Gazi Süleyman bey, Abdülkadiri Geylânî, HacıBayramı Veli, Hacı Bektaş, Celâlî vakıflarına müdahale etmemek ve mütevellileri tarafından istisnaen idare edilmek üzere her iki nazaret umuru tevhit ve 1260 tarihinde işbu nazaretin nazırı meclisi vükelâya ithal kılındı.

9 cemaziyel ahır 1287 tarihli musakkafat ve müştegallâtı evkafın muamelâtı hakkındaki nizamnameye göre: tevliyet ve idaresi hazinei evkafta mazbut ve mesalihi mezkûr hazinece idare olunan selâtin ve

müteallikatı ve vüzera ve ümera evkafı mazbutasile meşrutun lehlerinin israfları ve emval vâkfını istihlâke tasaddileri yüzünden, Sokullu Mehmet, Çağala ve Köprülü zadeler evkafı evkaf nazaretinin idaresi altına alınmış olduğu gibi vâkıfları tarafından sadırazam, Şeyhülislâm ve darüssaade ağası ve anadolu ve rumeli suduruna ve fetva eminlerine ve İstanbul ve bilâdı selâse kadılarına idaresi meşrut mülhak evkafta evkaf nazaretine devredilmiş vilâyta evkaf müdürleri, livalarla kazalara evkaf memurları tayin edilerek refakatlerine kâtip, tahsildar ve sandık eminleri verilmişti.

Bu teşkilât yapılmadan evvel her yerde kadılar mütevellilere nezaret eder, her sene onlardan hesap ister ve üzerlerine nazır nasbile yaptıkları işleri mürakabe eder ve hiyanetleri zuhurunda azlile yerlerine bir diğerini tayin ederlerdi.

Emniyet ve Zabıta işleri:

Türkiye devletinin tanzimattan evvelki devlet teşkilâtında müstakil bir zabıta teşkilâtı mevcut değildi. Ahkâmı kanuniye ve evamiri hükûmetin icra ve infazı için intizamı asayışın temin ve muhafazasına memur olan rüesayi memurinin istihdam ettikleri müsellâh adamlar ve hususî hademeleri icra işini ve mühim hususatta da askerî kuvvetler bu vazifeyi yapmakta idi. Gayri merkezî olan bu idarede eyalet ve vilâyatın şehir, kasaba ve köylerin tarzı idareleri yekdiğerine benzemediğinden zabıta vazifesini ifa edenlerden sekban, tüfektar, kapıkulu ferraş, mübaşir, karakullukcu ve karasuran gibi muhtelif isimlerle anılırlardı.

Tanzimattan sonra mülkî teşkilât meyanında avrupa sistemi zabıta teşkilâtı vücuda getirilmek istendi. Fakat mürettebatını hademeler, affa mazhar şakiler ve ricalin yasakçıları ve Türk unsuruna mensup olmıyan bir takım serseri adamlar teşkil etmekte idi.

Her nekadar bunlar (askerî zaptiye) namile tevsim olunarak askerî teşkilâta tâbi tutulup tahtı intizama alınmış ise de memleketteki idarî ve içtimaî tezepzüp ve tekâlifteki tarh ve cibayet nisbetsizliği, hak ve adaletin temininde ki sui istimal bu sınıfı bir zulûm ve itisaf vasıtası yapmıştı. Zaptiye zabitliği saraylara cariye ve hediye götüren ve isyan

ve ihtilâl müşevviki olanlara arpalık nevinden verilmekte idi. Halkın tezyifkâr enzar ve akvali karşısında bu mesleğe sahibi haysiyet ve namus zevat intisap etmemekte idi.

Zaptiye teşkilâtının merkezi İstanbulda (Zaptiye nazareti) idi. Askerî kavanin ve nizamata tâbi olmak itibarile teslih ve teçhiz, ilbas ve iaşe ve talim ve terbiye ve zaptu rapt gibi hususattan makamı ser askeriye ve sureti istihdamları itibarile dahiliye nazaretine merbuttu.

Vilâyetteki zaptiyelere (alay beyleri) sancaktakilere (tabur ağaları) ve kazalardakilere (yüzbaşı) lar nahiyelerdekilere zabıta memuru denilen mülâzım ve çavuşlar kumanda etmekte idi.

Askerlerin, idârecilerin ve mahkemelerin emirleri altında şaşalayan bu sınıf nihayet memurini mülkiye ve adliye emrine verilmişti.

Osmanlı hükûmetinin bidayetinde ve yükselme devirlerinde hâkimlerimiz:

Adlü haktan ayrılması hasebile inkıraz bulan Konya Selçuk devleti bizans idaresinde yaşıyan ve mütegallibelerin zulümleri altında inliyen halk bir kurtarıcı beklerken birinci Osman çıkmış ve Osmanlı devletini kurmuştu. Başta Alâettin paşa olduğu halde şeyh Edebaliler, Hacı Bektaşı Veliler, Kara Haliller Osmanlı devletinin kanunlarını vücuda getirmişlerdi. Alaettin paşanın himmetile meydana gelen hükûmet tesisatı birinci Ahmede kadar devam etmişti. Alâettin paşanın isrine tevfikan bilcümle zimamdaran bir zamanlar hükûmet işlerinde ihtisas sahiplerine yer vermişlerdi. Bu sebeple o devirlerde Molla Hüsrevler, Ebussuutlar, İbni Kemaller Molla Güraniler, Zembilli Ali efendiler gibi yüksek hâkimler, her sınıftan büyük âlimler, müellifler, müderrisler, mütehassıslar yetişmişlerdi. Hele yarım asır süren Kanunî Süleyman devri Osmanlıların hars itibarile en mütekâmil zamanı idi. Hukuk, ilâhiyat, mimarî, tababet, nakkaşî edebiyat ve riyazatın en yüce mümessilleri bu asırda yetişmişlerdi. Mimar Sinanlar, Riyazî meryem çelebi ve tababet müellifi Ahmet çelebi ve Enderun şairi Baki, lirik şair Fuzulî ve saire gibi. Şahzadeler bile o zaman mülkî ve askerî işleri resen hal ve ifa için fazıl zevatı refakatlerine alarak eyalât valiliklerileda olaşırlar, Padişahlar da devlet ve millet işlerile bizzet iştigal ve harplerde yararlık gösterirlerdi. Türkün asırlarca engin yaylalar üstünde kurduğu saltanatın tahtı atların sırtı olmüştu. Hazarda Fatih asrından, Gedik Ahmet paşa vezaretine kadar hükümdarlar kafes arkasında seyirci kalarak değil, belki divanı humayunu bizzat idare ve muazzamatı umuru görürlerdi. Şu kadar ki bir gün divana gelen bir iş sahibinin (Padişah hanginiz) deyu sorması üzerine padişahın infialini gören Ahmet paşa bundan bilistifade padişahların kafes arkasından işleri dinlemesi usulünü koydurmuştu.

Yokarda da bilmünasebe bahsi geçtiği üzere bidayette her sancakta

602

birer miriliva her kazada birer kadı bulunduğu ğibi Ankarada anadolu beyler beyi ve baregâhı padişahide veziri azam, kazasker ve zabitan ve defterdar, ümera ve hademei hassa bulunurdu. Merkezi hükûmet kadıları evailde harplerde mevkibi humayunla azimet ederlerken birinci Murat zamanında Bursa kadısı Çandarlı Kara Halil asker ve memurlar arasındaki davalara bakmak ve en büyük kadı addedilmek üzere kazi askerlık memuriyetine nasbedılmişti.

İslâmiyette ilk müftü hazreti Ebubekir ve ilk kadı hazreti Ali ve emri ifta ile mansıbı kazyi cem ile ilk Kaziül kuzat imamı ebu Yusuf olduğu gibi Osmanlı devletinde ilk müftü Edebali ve ilk kadı Tursun Fakihtir. Keza ilk Rumeli şeyhülislâmı Mevlâna Elvan Fakih ve ilk Rumeli kazaskeri de ismi geçen Çandarlı Kara Halil efendidir. Osmanlı hükûmetinde rumeli kazaskerliği, rumelinin mebadii fethinde ve anadolu kazaskerliği Fatih zamanında, arap ve acem kazaskerliği Diyarbekir ve Halep fethedilmekle Yavuz Selim zamanında ihtas edilmiş ve bu üçüncü kazaskerliğe ilk ve son olarak meşhut mevlâna Hakimüddüavi İdrisîi Bitlisî getirilmişti. Evvelleri müftiyülanamlar divanı humayunda bulunmaz İlmiyeden devlet ve hey'etin rüknü sanisi olan kazaskerler bulunurdu. Müftiyülenamlar ise iktiza ettikçe divanı âliye ve huzuru humayuna azimet ve padişahla mülâki olurlardı. Maahaza mevkileri çok ehemmiyetli ve yüksek idi. Ledelhace gayri makul icraat ve fermanlarında padişaha karşı dururlar. ve padişahlar onlara mutavaat ve kendilerine tazim ve kıyamederlerdi. Osmanlilardan evvel müteaddit ve müfit telifatı bulunan Ömerünnesefiye Müftiyü sakaleyn denildiği gibi bir çok müellefatı bulunan İbni kemale Osmanlı hükûmetinde de avni unvan verilmişti. Vekili mutlak ve sahibi devlet denilen veziri azamlar daima muazzamatı umuru bu şeyhülislâmla istişare ederlerdi. [6]

İstanbulun fethinden sonra (Darülhilâfetülâliye) kadılığı ihtas olunmuş ve İstanbul kadısı (İlim tağarcığı Hızır) bey olmuştur. Osmanlı hükûmetinde ilk şeyhülislâm da ikinci Murat devrinde 834 te vefat eden Mehmet Şemsettinî fenarî idi. Fatih devrinin sonlarında İstanbulda sarayda kubbe altında kurulan ve nazırlar meclisi demek olan divanı humayunda veziri azamdan başka serdarı ekrem demek olan ikişer üçer bin ve daha fazla maiyeti bulunan vüzeradan bir kaçı ve nişancı ve defterdar gibi ricali devletle yeniçeri ağası ve bölük ağaları ve hacegân divanı hümayunda bulunduğu gibi rumeli ve anadolu kazasker ve İstanbul kadısı da divanı humayunda bulunurlar ve kazasker diva-

---

[6] İlmiye salnamesi sahife 320-304. Merhum Ali Emirî efendinin meşihati islâmiye tarihi makalesi.

603

nın en nafiz uzuvlarından ve devletin erkânı esasiyesinden sayılırlardı. İşbu divandan sadır olan evamirin nezaret işi timar zaamet tevcihatını icra ve memaliki meftuhanın tahririni murakabe ve defter eminlerinin riyasetini ifa eden nişancı başıya mevdu idi.

Velhasıl o zamanlar dört tariki memuriyet vardı: tariki mülkiye (idare memurları) tariki ilmiye (Adliye ve Maarif adamları) tariki kalemiye (büro adamları) tariki seyfiye (askerler) di. Büro adamlarının en büyükleri nişancı ve defterdardı. 18 inci asırdan sonra hariciye nazırı olan reisülküttaplar evvelleri divanın baş kâtibi idiler. Tatil günlerinden maada her gün sabahları erkenden padişah divanhaneye çıkar ve vezirler ve divan erbabı mevkilerine oturur, evvelâ mehterane çalınır ve kaimen dinlendikten sonra mühim evrakları reisülküttap okur ve hangi daireye aitse hacegânı divanı hümayun tarafından terkim ve badehu çavuşlar müteferrikagânı humayun ile hazır bulunan ve mabeyın müşürü makamında olan çavuş başı büyük dava sahiplerini divanı humayuna götürürlerdi. muhakemat icra ve kazaskerler veya İstanbul kadısı tarafından hükmü şer'i ita edilir. Badehu veziri azam münteriden ve anı müteakip vezirler müçtemian ve kazaskerler yeniçeri ağası da eyyamı muayyenesinde huzura girip mucibi arz bir iş varsa badel arz çıkarlar ve mansıp tevcihi lâzım gelen ülema ve ümeraya hılâtlar giydirilerek memuriyetleri ilân kılınmak suretile öğleye kadar divan nihayet bulup herkes işlerine dönerlerdi.

İcabında ikindiden sonra veziri azam divanı humayuna mütehammil olmıyan işleri dairesi mütehayyizanile çavuş başı ve çavuşlar ve müteferrikagân olduğu halde kendi sarayında divan kurarak görür ve emirlerini tezkereciler ayakta arzuhal balâsına veya başka kâğıda yazar ve işaret ederlerdi.

Devletin rüknü sanisi olan kazaskerlere gelince: salı ve çarşanba günlerinden maada her gün öğleden sonra kendi konaklarında meclisi mahsus akdile zat ve müderrisini kabul ve kendi mansıpları dahilinde kâin yerlere kadı ve müderris tayin ederlerdi. Şu kadar ki. İstanbul Bursa, Edirne kadılarının mevacibi muhassasaları olması cihetile bunlar tarafı sadaretten nasbolunurlardı.

Divanı humayunda tertip sırası şöyle idi: divana her hafta cumartesiden salıya kadar gelen sadırazamın sağ tarafında vüzera ve kazaskerler ve solunda defterdarlar ve nişancılar ve kenarı divanda ser kurena hukmünde olan kapıcılar kethüdası ve mabeyin müşürü makamında bulunan çavuş başı ve kurana ve çavuşlar bulunurdu, Vüzera üç tuğ takarlar, altın düğmeli ve kışın samur kürk kaplı kadife kaftan giyerler ve beyler beyi payesinde olanlar iki ve sancak beyleri bir tuğ ta-

609

karlardı. Vüzeranın tahsisatı yüz bin akçe iken sonraları iki yüz bin akçeye iblağ olunup timarlarının iradı bunun beş altı misline baliğ olmakta idi.

Tevkii Abdurrahman paşa tarafından 1087 tarihinde tedvin edilen kanunnamede vüzera mirimiran, ümera tekaüdiyesi hakkında şöyle denilmekte idi. (Vüzerayi azamdan bir piri natuvan tekaüt edilmek lâzım gelse altı yüz akçe haslar verilir, zı'fın tutmak üzere, amma inayet olunursa 10 yük ve 12 yük dahi verilegelmiştir, zıfların tutmak üzere hususa sadaretten ve kaymakamlıktan ve serdarlıktan munfasıl olanlara ziyade haslar ile ikram olunur ve miri mirandan ameli mandeye tekaüt ihsan olunmak iktiza etse 200 akçe, amma inayet olunursa 250 ve 300 akçe ve bir miktar tayinat dahi verilegelmiştir.)

O zamanki bir akçe Osmanlı İmperatorluğunun son zamanındaki bir gümüş kuruş kadar gümüşü ihtiva etmekte idi.

Hükkâm ise evailde devlet hazinesinden vazifei yevmiye ile muvazzaf iken Yıldırım devrinde irtikâba cüretleri hasebile Padişah tarafından tediplerine teşebbüs olunduğundan Sadırazam Ali paşa vazifei yevmiyelerinin cüziyetini ve ücret ahzının meşruiyetini; müteahhirini fukaha ifta ettiklerinden bahsile tereke ve hüccet gibi mevasiki şeriyeye muayyen resim vaz'u tahsis ettirmişti.

İkinci Bayazıt, birinci Selim ve Kanunî Süleyman devirlerine ait vekayii gözile gören ve vezirlik yapan sadırazam Lûtfü paşanın tevarihi âli osman nam kitabında birinci Bayazıt devri hâkimleri hakkında şöyle deniliyor: (O zamanda sözlerini beylere geçiren ehli ilim vardı. Beyler onların sözlerinden çıkmazlardı. Şöyle ki âli Osmandan bir günah veya zulüm sadır olsa onu menederlerdi.

Eğer menolunmasalar o zamanın üleması ondan kaçarlardı. Olzamanda ülema müfsit değillerdi - zamanını kast ederek - şimdiki ülema gibi mansıplarından korkup tek oturmazlardı. Bir şey ki muhalifi şeriattir menedip sözlerini geçirirlerdi. Ol zamanda kadılığa yarar danişmendi müderrislerden talep ederlerdi. Bir kadılık uzun zaman münhal durur ve kimse kadılığa razı olmazdı. Zira kadılık cehennemden bir hasır yeridir derler ve kadılıktan kaçarlardı. - keza yine zamanına işaretle - şimdiki zamanda kadılık için rüşvetler verirler ve şefiler tuttururlar, dilek ettirirler. Beyler ve kazaskerler kapısında hor ve zelil olup mülâzemet etmezlerdi. Acem ve Karamanlılar Osmanlı kapısına müsahip oldular. Osmanlı dahi dolu dolu günahları mürtekip oldular, ol musahipler alemi dilek ile, minnet ile doldurdular ve sadırazam Çandarlı Kara Halil, Hayrettin paşa zade Ali paşa, kazaskerlikten vezir

olan Ali Paşa zamanında fiskufucur ziyade olup ve hem nameşru işler zahir oldu. Mahbup olunanlar hizmetlenmek gibi ve rüşvet almak gibi ve halki bir birine tezvir etmek gibi ve yeni akçeyi kesip eski akçe ile etmemeyi o telif etti, ve kadıların dahi ekserisinin fesatları rüşvet yüzünden zahir oldu. Yıldırım han dahi hallerine muttali olunca ne kadar kadı varsa cem olsun ve yeni şehirde bir eve koyup öt vurun cümlesi yansınlar; diye emreyledi.

Ali paşa bu hali görünce aciz kalıp kadıları kurtarmıya çare bulamadı. Aklına padişahca sözü dinlenen nazirsiz arap Nedimi geldi. (Ey arap, kadıları eğer padişahtan kurtarırsan sana ne dersen veririm) demekle sahayıfülahbarın rivayetine göre yirmi bin dirhem vadetmiş arap hemen bir kaftan giyerek ve (bir dileğim var, beni İstanbula elçi yap) demiş. Padişah da İstanbulda ne yapacaksın diye sormuş, arap cevaben tekfurdan kırk elli keşiş isteyim demiş ve padişah keşişleri ne yapacaksın diye sormakla arap ta sultanım kadıları kıralım, yerine keşişleri kadı edelim deyince padişah: bire arap keşişleri kadı edeceğime kendi kullarımı kadı etsem ne olur, diye söylemiş, arap ta: sultanım kadılığa okumuş kimseler gerek, senin kulların okumuş değildir; hitabına padişah: bire arap kadılar hep okumuşlar mıdır diye sual edince, arap ta: sultanım okumıyan kadı olmaz cevabı üzerine padişah: o halde okuduklarını niçin tutmazlar diyerek ve Ali paşayı çağırtarak bu kadıların okumuş olup olmadığını sormuş Ali paşa da: okumayan kadı olmaz demesi üzerine öyle ise niçin böyle ederler suretindeki sualine de paşa bu kadıların cihetleri yani maaşları yoktur, bunlara pay versem gerek demekle padişah da bunların haline münasip bir pay bulun deyü emretmiş Ali paşa da ahaliden bin akçası olandan yirmi akça ve her mektuptan yani hüccet ve sicil gibi şeylerden iki akça resim komuş ve kazaskerlere de bu âdeti vazetmiştir. Bu Mitat Âli paşanın eseriydi. Evvelce yoktu. Sahayifülahbara göre hüccet için 25 akçe ve sicil için yedi akça ve nikâh izni için 12 akçe ve resmi kısmet için her binde 25 akçe tayin olunmuştu [1].

Sonraları Şeyhülislâmların 750 bilfiil Rumeli kazaskerlerinin 572 ve Anadolu kazaskerlerinin 562 ve mazüllerinin 250 ve İstanbul Kadılığından munfasıl olanların 100 ve sair mevleviyat mazüllerinin seksener ve doksanar akçe vazaifi yevmiyeleri olduğu gibi bilfiil Hükûmeti şeriyede bulunan sudur ve mevalinin harcı mevasıktan külliyetli varidatları bulunup bunlara bazı arpalıklar da ihtas edilmişti. Bu suretle sudur ve mevaliye bazı Kazaların hükûmeti şeriyesi tefviz edilerek onlarda mahallerine naip irsalile

---

[1] Lûtfi paşa tarihi, tab'ı: sene 341. sayfa: 45-48

626

idare ettirerek fazlai hasılat kendileri için medarı teayyüş ve terfi olmakta idi.

Tevkii Abdurrahman paşa tarafından tertip ve tahrir edilen kanunnamede resmi kitabeti kadı için şöyle denilmektedir: (Hüceci şer'iye ve nakli şahadet ve arzlar için resmi kitabet yirmi akçe ve hademei mahkeme için beş akçe ki ceman yirmi beş akçe olur ve itiknamelerden 66 akçe alınır ellisi kadının onu naibin altısı emin ile kâtibin ve sicillâta tesbit olunan kaziyelerden resmi sicil sekiz akçe ve imzadan on iki akçe ve muraseleden altı akçe alınır. Kadimen bu minval üzere ahkâmı şer'iye verile gelmiştir) ve rüsumu kısmet ve enkeha içinde böyle denilmekte idi : (müteveffanın deyni ihraç olunduktan sonra resmi kısmet binde on beş akçe alınır kadimden bu minval üzere ahkâmı şerife verilegelmiştir, Vücuhu hayrat ve vasiyyet olunan akça sülüs ve humsü bizimdır. deyü kuzzat ve nuvvap ve kassamlar dahletmeyeler, müteveffanın veresesi kibar olup madem ki onlar canibinden kısmet talep olunca zinhar varıp cebrile yazmıyalar ve talep olunup yazmadıkları surette resmi kısmet talep etmiyeler Amma müteveffanın veresesi sıgar ve eytam olup yazılıp kısmet olmamakla hukuku eytam zayi ve telef olmak lâzım gelirse o vakit varıp alâ mafarazallahı taalâ kısmet eyleyip emvali eytamı nefir ve kıtmir tahriri defter eyledikten sonra kanunu kadim üzere resmin alup amma bu bapta dahi Adalet eyleyüp bir mutemet ve mütedeyyin kimesneye zaptettireler, resmi kısmet ziyade olmak maslahatı için bahası edna eşyayı ala kıymete tutturmiyalar ve hatta mahfi eşya var imiş deyü verese ve eytama zül müteaddi etmiyeler. Her hangi vilâyetteki Kuzzat ve Kassamlar tecavüz eyliyeler vükelâyı saltanat olan valiler men ve def eder deyü bu hususlarda dahi tekidi azim üzere emrü sultanî varit olmuştu.

Ve eğer Bikir ise kadı için yirmi akçe ve hademei mahkeme için beş akçe ceman yirmi beş akçe olur ecanipten alınır, eğer nikâh kadı mübaşereti ile olursa.)

Fatih devrinden evvel Şeyhülislâmlık umuru, Fetva işlerine münhasırken Fatih zamanında Şeyhülislâmlar kazaskerlerin fevkinde olarak tariki ilmiyenin reisi ve mahakimi şeriyenin Nazırı oldukları gibi tevcihatı ilmiyeye Şeyhülislâmların tensibi ile yapılır ve sadırazamlarla hem mertebe addedilirdi.

Yavuz zamanından üçüncü murat devrine kadar olan zamanda ilmü fen haylı terakki edip yetişen Alim ve Fazıl zevat merkezi Hükûmetle liva ve kazalardaki Mahakim memuriyetlerine ve kadılıklarına be-

607

leğan ma belâğ kifayet ettikten başka bir çokları da İstanbul ve taşralarda Ulum ve Maarifin neşrine hasrı hayat etmişlerdir.

Dördüncü Mehmede kadar yani bin doksan dokuz tarihine kadar tariki ilmiyede Müderrislik mertebesine nail olanlar on beş yirmi sene talebelere ders vermekle iştiğal ettikten sonra elviye mevleviyetlerine ve badehu İstanbul kadılıklarına Anadolu ve Rumeli Sedaretlerine ve nihayet mesneti meşihata irtika ederlerdi bu makama girenler fazail ve kemalât ile muttasıf ve Alimi Ulema denilmeğe şayeste ve ekserisi bilfiil ifai kaza etmiş olmalarile mesaili şer'iye ve memleket ahvaline ve Devlet idaresine bihakkın vakıf ve malûmattar idiler. [1]

İşte Osmanlı Hükûmetinin bidayetinden beri uzun bir medrese tahsilini bitirenlere kaza vazifesi verilebilirdi anın için Osmanlı devleti teşekkül eder etmez ilk iş Eznik ve müteakiben Bursa medreselerini açmak olmuştu.

Fatihe kadar Şam, Mısır, İran, medreselerinden yetişmiyenler büyük Müderris ve Kadı addedilmediğinden bu ihtiyacı dahilen temin maksadile Fatih devrinde Medreseler islah edilmeğe başlandı. denilebilir ki bin ikiyüz altmış dört senesinden evvel medreseler birer mektebi siyasî ve hukuk idi [2]

Filhakika bir zamanlar medreseler öyle alimler yetiştirmiş idi, bunlar Padişahların müşavirleri, Hükûmetin muktedası olmuşlar dı, devrinin büyük alimi Şeyh Üdebali birinci Osmanın ve ilmü zafer asrında Molla Hüsrev ve Molla Gürani ve emsali füzelâ Fatihin ve muftiyüssakaleyn İbni Kemal Birinci selimin Müsteşarı efkârı idiler. Ebussuut, Kanunî asrının vekur ve sahibi kiyaset bir mürşidi azamı idi. Devlet bunların adaletile kuvvet ve azamet buluyordu.

İstanbulda Medrese tahsili Fatih devri ile başlamıştı, medreselerin resmi küşadında ricali Hükûmetle beraber Fatih bizzat bulunmuştu. Vakıa Fatih müessesatı aliyesinden neş'et etmiyen Şeyh üdebali, Kara Halil, Molla Hüsrev, Molla Gürani, Hızır bey gibi eazıma tesadüf edilirse de bunlar fıtratın harikalarındandılar.

---

[1] Netayicül vukuat 927 senesi tab'ı ; Mustafa paşa,

cilt : 1, sahife 16, 20, 58, 59, 114, 137, 138, 149,

cilt : 2, sahife : 90

Tarihi siyasii Devleti Aliyei Osmaniye : Sadrı esbak Kâmil paşa : sahife : 133-135

[2] — Tedrisat mecmuası : sene 1334, No. 6-30, sahife 175 ilâ 180.

608

Ulema mertebeleri Süleyman zamanından başlamıştı ; Tevkii Abdurrahman paşanın tanzim ettiği kanunnameye göre mertebeler : Rumeli, Anadolu, Mekke, Edirne, Bursa, Mısır, Medine, Şam, Kudüs, Halep, Selânik, Galata, Yenişehir, Filibe, Havası Kostantiniye, Üsküdar, İzmir, Bağdat, Diyarbekir, Manisa, Sofya, Belgrat,, Ankara, Gelibolu, Mihaliç, Bosna, Sakız, Trablus, Kayseriye, Maraş, Tire, Berki, Balıkesir, Menemen, Erzurum, Tokat, Sinop, Mudurnu, Boyabat, Lefkoşa, Kandiye, Kavinçe olup Belgrattan sonra zikrolunan menasıp cümle payede alesseviye idi, paye mansıpları Halebe kadardı. Halep dahi paye mansıbı idi.

Mevali alelitlak cemi müderrislere tesaddur ederlerdi. Müderrislerden Süleymaniye müderrisleri musılai Süleymaniye müderrislerine ve musılai Süleymaniye müderrisleri altmışlı müderrislerine ve altmışlı müderrisleri sahin müderrislerine ve musılai sahın müderrisleri dahil müderrislerine ve dahil müderrisleri Hariç müderrislerine ve hariç müderrisleri Kuzzatı kasabata tesaddur ederlerdi; lâkin hariç müderrislerile Kuzzatı kasabat beyinlerinde ilmü irfan ve zatüzaman itibar olunur ve bu itibar ile âlim ve vakur bir kasaba Kadısı hariç müderrislerine tekaddüm ettiği gibi medarisin her sınıfından olan müderrislerin kendi hem payelerine tasaddurlarda zat ve zaman itibarile idi.

Fatih medresesinde ilk derse Tophane medresesinde şuru olunmuştu. Fatih ; medreselerin tedrisat usullerini tanzim işini yukarı Türkistandan celbettiği Ali kuşçu ile Molla Hüsreve ve zamanının büyük alimlerine tahmil etmişti. Ötedenberi Türkler ihkakı hak ve adalete atfı ehemmiyet edegeldiklerinden bu vazife Ulema sınıfının yedi iktidarına tevdi edilmişti. Filhakika bu vedia tam sahiplerini bulmun idi. Padişahtan fakirine kadar her kes bu hak ve adalet hadimlerine izharı hürmette müsabaka etmekte idiler.

Ulema tarik ve meslegine dahil olacaklar, evvel emirde bir mektep hükmünde olan (iptidaî hariç) medresesinde Ulemadan bir zatın rahlei tedrisine dahil olur (hariç) dersleri addolunan mukaddematı ulumu fununu ondan öğrenirdi ve bundan sonra bir muallimin delâletile orta mektep hükmünde olan (iptidai dahil) medresesinde müderrislerden diğer zatın halkai talimine girerek (dahil) dersleri namile anılan yüksek ulumu okurlardı, bundan sonra (sahnı seman) denilen medresede (sahın) derslerine liyakat göstermiş sayılarak bu medresenin idadisi ve lisesi hükmünde olan (Musilei sahın) medreselerinde ikmali ulum edip Darülfünun hükmünde olan mutahassısın kısmında yani (yani sahnı seman) da ihtisaslarına göre bir şubeye dahil olurlar ve o suretle hucre sahibi olmağa muvaffak olanlar ikmali nüsah ederler ve bunların

60

kıdemlileri medreselerinin müzakerecisi ve muidi ve lise hükmünde olan (tetümme) medresesindeki talebenin de hocası olurlardı. Bu suretle medrese tahsilini bitirenler usulen mülâzım olduklarında isimleri devlet ceridesine kayit edilerek usulen kadı olurlardı.

Sonraları hidematı filiye mevleviyetler de yavaş yavaş ilga ve naipler marifetile ifa olunmağa başlandı. mevleviyette bir sene müddeti ürfiye kanun hükmüne girdi. Müderrislik gibi bu da derecata taksim edildi. Her sene darülhadis ve süleymaniye medreselerile alt taraftan üç müderris ki cem'an sekiz müderrisin uhtesine birer sene müddetle mahraç mevleviyetlerinden biri tevcih olunurdu, Bir senenin hitamında infısal ederler ve mahraç mazulü itibar olunurlardı. Yine her sene bunların içinden dördüne bir seneye mahsus olmak üzere Mısır, şam, Bursa, edirne ve bunların mazullerinden ikisine Mekke, Medine, ve bunların mazullerinden birine İstanbul kadılığı ve İstanbul mazüllerinden birine anadolu sadareti yani kazaskerliği ve anadolu mazüllerinden birine de rumeli kazaskerliği verilmesi âdet hükmüne girmişti. Binaenaleyh İstanbul kadılığı (Haremeyni muhteremeyn) kazalarından birini alan zevata tevcih edilirken bu kaide sonraları ihlâl edilmiş ve ricali ilmiyyenin oğullarına tevcih olunmağa başlanmış idi. Usulen istanbul kadılığına nail olacaklar uhdelerine birer paye tevcihile mansıplarından mahrum edilir oldu. 118 tarihinde haremeyni muhteremeyn için bir nizam konuldu; Bilfiil haremeyni muhteremeyn mevcut iken paye ile ferfi edenlere İstanbul kadılığının tevcih olunmaması bir kanuna bağlandı.

Üçüncü Selim zamanında mesneti fetvaya getirilen Hamit zade tariki ulemanın islâhına teşebbüs etmişse de mazul ve methul olmuştu. Halefi Ömer Hulusi efendi de bu vadide meşihatten düşmüştü. Meşrutiyete kadar Medreselerde asla bir ıslahat yapılmamıştı. Bununla beraber bir hatta yarım asır evveline gelinciye kadar bir takım rical medreselerden yetiştiği görülmüş idi. Meselâ: Mecelleci Ahmet Cevdet paşa, Atıf bey gibi. Fakat bunlar o feyzi zamanın köhneleşmiş medreselerinden değil fıtrî ve cibillî zekâlarile kazanmışlardı.

Türklerin ulemaya hürmetlerinden bahsetmiştik. Buna dair işte iki misal: Yavuz Selim esnayı rahta kendini kızdıran bir müsahabe üzerine veziri âzam Yunus paşayı atının başını çekerek hemen orada katlettikten sonra Anadolu kazaskeri Kemal paşa zadeyi yanına çağırıp konuşarak yola davam ederken ibni Kemalin atı su birikintisine basarak serpintisi Sultan Selimi baştan ayağa kadar çamura buladığından Mevlânayi müşarünileyh korkmuşsa da padişah (ulema ayağından üzerime sıçrıyan çamur baisi fahrü mubahatımdır. Badelvefat sandukam üzerine örtsünler) deyü feracesini çıkarıp hıfzettirmiş ve badelvefat o suretle hareket edilmişti. Zenbilli Ali efendi de padişahın atının dizginine sarılarak ahkâmı şeriata muga yir olan bir mri infaz ettirir ise teha'line fetva vere-

diğini alenen beyan ettiği halde Selim, meşihata ilâveten iki kazaskerliği müşarünileyhe teklif ile tevkir etmek istemişti.

İstanbulun fethi üzerine Türk adaleti ve halk refahı Avrupanın her tarafına yayılmış hatta Türklerin Almanyaya giderek orada adaletsizliğe mâni olacağını ve Makyavelli bile o zamanki Türk idaresinin her idareden daha iyi olduğunu ve bazı müelliflerin yazdıkları tiyatro ve piyeslerde türklerin adaleti Aristokratların tecziyesile halka refah verdiklerini itirafa mecbur olmuşlardı.

Kaza ve icra işlerinde tedahüller :

Osmanlı hükûmetinin teessüsünden bir müddet sonra kaza ve idârecilik birbirine karıştırılmıştı. Bunun tafsilâtını onuncu ve on birinci asırlardaki hayatı hukukiyemizi gösteren tevkii Apturrahman paşanın 1087 tarihinde Fatihin veziri azamı Mustafa paşa emrile bazı eski mühim kanunlarla osırada mer'i olanları cem'i tedvin eylemiş olduğu ve vak'anüvis Ahmet Lûtfi efendiye ait ve Rumeli Hisarında Rıza paşa kütüphanesinde mahfuz bulunmuş olan ve 1331 senesinde asarı islâmiye ve milliye tetkik encümenince çıkarılan millî tetebbüler mecmuasının üçüncü sayısına dercedilen nüshasında görüyoruz. Bu kanunnameye göre o zamanki sadrazamlar, vezir ve valiler vesair icra kuvvetine mensup olan Zimamdaran kaza salâhiyetini haiz idiler. Buna dair metinleri naklediyorum. [1]

(... Sadrazam ... Ammeyi mesalihi dini devlet ve kâffei nizamı ahvali saltanat ve tenfizi hudut ve kısas ve hapis ve nefiy ve envai tazir ve siyaset ve istimai dava ve icrayi ahkâmı şeriat ve def'i mezâlim ve tedbiri memleket ve tevcihi eyalet ve emaret ve alufe ve zeamet ve timar ve tevliyet ve hitabet ve imamet ve kitabet ve cemi cihet ve taklidi kaza ve nasbı mevellâ ve tefviz ve tevkil ve tayin ve tahsil ve umuru cümhur ve tevcihatı gayri mahzur velhasıl cemi menasibi seyfiye ve ilmiyenin tevcih ve azil ve cemi kazayayı şeriye ve ürfiyenin istima ve icrası için bizzat cenabı padişahiden vekili mutlak ve memaliki mahrusayi osmanî ve tahtı hükûmeti sultaniyede olan comi nasın üzerine hâkim, sahibi ferman olduğu muhakkaktır... Atabeyi aliyede hizmete memur olan vükelâ, ulema ve etrafı memalikte olan Vüllât ve Kuzzat lâzimülârz olan memurlarını sadrazam paşa hazretlerine arzetmiye memurlardır.) ve (Halen vezareti mutlaka makamına vasıl ve hâkim olmak hükûmeti şer'iye ve ürfiye ve tevcihatı mezburenin icrasına kendine şer'an caiz olmasına kifayet eder.) ve (Sadrazam olanlar daima mesalihi ibadullahla meşgul olup ahkâmı şer'i şerifi icra ve ahvali alemi hakikati üzere rikâbı hümayuna arzu inha etmekle memurlardır.) ve (Salı ve perşembe günlerinden gayri eyyamda kendi sarayında ikindi vakitlerinde divan edip mesalihi ibadullahı şer'i

[1] Millî tetebbüler mecmuası: Osmanlı kanunnameleri sahife: 544-497.

ve kanun üzere görürler ve faslı niza ve kat'ı husumet buyururlar vê talep edilen müddeilere şer'i şerif ve kanun üzere ahkâmı şerife verirler. Divan günlerinden gayri eyyamda kendi sarayında duha vaktinde dahi divan ederler.) ve (Kaymakam olan ve serdar kılınan vüzerayi izam dahi zikrolunan umuru şer'iye ve ürfiyeye ve ahkâmı saltanatın icra ve tenfizinde ve ferman buyurmakta ve tasarrufta ve tevcihatın cemisinde ve nasbı mevellâda ve taklidi kazada hemen sadrazam gibiydi.) ve (Lâkin seferi hümayun her kangi tarafta olursa oltarafta Orduyu hümayuna karip olmıyan yerleredek ahkâm verir.) ve (kaymakam olanlar divan günlerinde divanı hümayuna müdavemet edip ve kendi hanesinde dahi çarşamba ve cuma ve ikindi vakitlerinde divan eyler, dava dinler ve kadılara dahi dinletir.) ve (Vüzerayi izamdan birine bir eyalet ihsan olunsa ta mansıba varınca tarikte davayi dinleyip def'i mezalim için şer'i şerif ve kanun üzere buyurultu vermiye ve mezalimi ref etmiye memurlardır. Kezalik mansıbından mazul olup asitanei saadete gelinciyedek dahi kanunu Sultanî böyledir. Meğer kendi gibi bir vezirin eyaletine uğrıya olmahalde elbette ona havale eder kendi fasletmez.) ve [Beyler beyi kendi eyaletine müteallik tevcihat ve umuru görürler. Vilâyet kadısı fevt olsa asıtaneden kadı gelinciyedek buyurultu ile mevellâ nasbederler ve divan edüp dava dinlerler ve kadı efendileri huzuruna getirip dinletirler ve istima için buyurultu verirler,... Ahkâmı şeriatı mutahharayı icra ederler hıfzu haraset ve riayet ve zaptü raptü asker ve def'i mezalimi ahvali memleket ve umuru seyfü siyaset bilkülliye Beyler beylere mufavvazdır, tarafısultaniden tevkil olunmuş valiler ve hakimlerdir. Tahtı eyaletlerinde olan ümera ve kuzzat ve hükkâm kendilerinin emrine muti ve ram olmağa memurlardır ve amma beyler beyinin vezareti varsa vilâyeti ammesi emirül ümeradan ziyadedir kendinin eyaleti etrafında olan beyler beyleri dahi müracaat edip fermanına inkiyat gösterirler.. Amma vezaretsiz olan beyler beyi eyaletlerinden mazul oldukları gibi hükûmetten de sakit olur] ve (sancak beyleri de valilerdir tarafı saltanattan vekillerdir sancaklarında dava dinleyip icrayı ahkâmı şeriat ederler ve bunlar dahi hükûmette beyler beyi gibidir, oldukları sancakta hıfzu haraset ve raiyyet ve zaptu rapt ve def'i mezalim ve umuru seyfü siyasetle memurlardır yalnız bunlar beyler beylere tabilerdir) ve kaptan paşanın vezareti varsa vüzerayı izam silkine dahil olur... Ve tersanei âmireye vardıkça iktiza ederse olsemte müteallik davaları istima eder ve o semt kadısına buyurultu yazıp istima ettirir... Ve kaptan paşa donanmayı hümayunla her ne semte varırsa dava dinler ve ahkâmı şeriat ve umuru siyaset icra eyler, yanında donanmayı hümayun kadısı namına bir kadı götürür) ve kanun ve ehli cihat beratlarının turalarını çeken nişancılar hakkındada: (kavanini Osmaniye ve merasimi Sultaniye nişancılardan sual oluna gelmiştir sabıkta bunlara (müftii kanun) itlâk olunmuştur ve eğer vezareti varsa vüzerayı izam silkine dahil olup hükmünü verir) ve baş defterdar hakkında da şöyle denilmektedir: (baş defterdar olan mal vekılidir ve

612

kendi evinde divan eder ve maliyeye müteallik divanları dinler ve maliye tarafından ahkâm verir ve ahkâmın zahrına kuyruklu imza çeker ve tahsili maliye miri için mültezimleri hapseder.. Beytülmale müteallik umuru cumhuru anlar görür ve mültezimleri zulmü teaddiden tahzir ve rıaya fukarasını himaye babında sa'yi kesir etmek ve söz tutmayup fukaraya zulüm eden mültezimleri vekili devlete arz ve takrir ettirmek defterdarların lâzımeyi zimmetleri... dir hususa emvali yetimeden hazinei amireyi siyanet ve beytülmali müslimini mali haramdan siyanet etmek hemen ırzı dini devlete riayet etmektir ve baş defterdardan gayri iki defterdar dahi vardır birine Anadolu defterdarı ve birine şıkkı sani tabir ederler ancak sefer vaki olup baş defterdar ordu ile gitmek lâzımgeldikte anın yerine Anadolu deftardarı Asıtanede vekâlet eder ve şıkkı sani dahi divanı hümayuna anınla gelip gider) ve yeniçeri ağası hakkında da: (Yeniçeri ağası cümle ağalardan mukaddem ve mükerremdir şehirde ve etraf ve cıvarında nehyi münkirat edip ahz ettiği sarhoşun dirliği yoksa haddi şer'i urdurur. Eğer dirliği varsa zabitine gönderip döğdürür erazili sür'atle tazir ve hapseder ve daima kol dolaşıp gezer ahzettiği mücrimlerden mücip salbü siyaset olanları ocaktan değilse sadrazam hazretlerine gönderir amma eğer ocaktan ise kendi hapsedip katli lâzımgeldikte sadrazamdan istizan, belki ferman talep eder ve bilcümle şehrin zaptü rapt ve hıfzu harasetini ve ocağın tedbiri umur cümhur ve tevcihat ve siyaseti kendiye mufavvazdır. Bu yukarıdan beri zikrolunan umurun icrasına Yeniçeri ağası tarafı sultaniden tevkil olunmuştur.) Şehrin bir hâkimi dahi yeniçeri ağasıdır lâkin umuru muazzamayı sadrazam hazretlerine arzetmiye memurdur ve bu dahi kanunu kadimdir ki yeniçeri ağaları erkânı devlet huddamından birini cürümle ahzeylese sahibinin kethüdasına gönderir sair dirlik ashabını zabitlerine gönderdiği gibi vezareti olan ağa sair vüzerayi izam gibi evinde tuğra çeker amma divanı hümayunda çekmez zira divanı hümayuna vardıkta ağa makamında oturur. Iydi şerif günlerinden gayri eyyamda kubbe altına oturmaz.)

Kazaskerlerin vazifesi hakkında da şöyle denmektedir: (Bilfiil Rumeli kazaskeri olan efendi Rumelide ve Adalarda vaki kazaları ve kısmeti askeriyeyi tevcih eder ve bilfiil Anadolu kazaskeri olan efendi Anadoluda ve Arabistanda vaki kazaları ve kısmeti askeriyeleri tevcih eder ve bu efendiler divan günlerinde elbette divanı hümayuna müdavemet edip cnma günlerinde veziri azam hazretlerinin hanesine varırlar amma dava istimaı lâzımgelirse Rumeli kazaskari istima edip Anadolu kazaskeri kendi halinde oturur meğer vekili saltanat tarafından mezun ve memur olsa olzaman istimaı şer'an caiz olur.

Kadıların vazifesini de şöyler tasvi etmektedir: (Kuzzatı mevleviyetin müddeti ürfiyeleri bir sene ve kuzzatı kasabatın iki senedir lâkin fi zamanina iki seneden dört ay kasrederler. Ahkâmı şer'iye eyleyüp eimmeyi hanefiyeden muhtelifün fiha olan ahvali tetebbü edip esahhı

ile amel eyliyeler ve kütüb sicillât ve sükûk ve tezvici sigar ve sagayir ve kısmeti mevaris ve riaya ve zaptı emval ve eytam ve gaip, azil ve nasbı vasi ve naip ve ukudu enkiha ve tenfizi vesaya vesair kazayayi şer'iyede mutasarrıf olalar amma nizamı memleket ve hıfzü haraset ve rayet ve siyasete müteallik umuru, ahkâmı seyfü siyaset olan vükelâyi devlete havale etmekle memurlardır.)

Ve şeyhülislâmlar hakkında şöyle denilmektedir:

(Şeyhülislâm olanlar umum ulemaya tasaddur ederler tertibi silsilei mevali ve müderrisin şeyhülislâm efendilere mufavvazdır, kanun üzere yazup esbabı istihkakı vekili saltanata arz ve ilâm eder amma Kazaskerler ve bazı büyük mevleviyetler vekili devletin rey'ine muhtaçtır)

Kadıların divanı humayunda bulunmaları hakkında da şöyle denilmektedir: [Divanı hümayuna İstanbul kadısı... vesair hocalar varır amma çarşamba divanına İstanbul kadısından gayri Galata ve Üsküdar ve havası Kostantaniye kadıları gelir. Cuma divanında bu zikrolunan efendiler gelirler... amma kanunu kadim olgünlerde hemen İstanbul kadısı gelmektir.]

Nerh umuruna nezaret ve muhtekirleri tecziye vesaire için çarşamba günleri kol dolaşmak hakkındaki vazifeden, şöyle bahsetmektedir: [Eğer sadrazam hazretleri kanunu kadim üzere kol dolaşmak murat ederlerse selimi ve erkân kürkü ve divan rahtile suvar olup bu zikir olunacak tertip üzere hareket buyururlar; iptida su başı perişani ve ases başı süpürge ile yoldaşların önüne dizilip kendileri at başı ile beraber hareket ederler badehu çardak çorbacısı süpürge ile ve şehir kadısının kethüdası perişani ile beraber eşerler. Badehu dergâhı âli çavuşları mecuze ve çavuş başı selimi divanı rahtile eşerler. Badehu şehir kadısı ürfile yalnız eşer. Badehu yeniçeri ağası selimi ve divan rahtile eşer. Badehu Üsküplü ve seraser kuşaklı mumcular iki sıra piyade yürürler ve kapı kethüdaları bunların önlerince ikişer ikişer yürüyüp kol oğlanları olgün cümle veziri azam hazretlerinin önüne düşüp mumcuların ortasında yürürler, ihtisap ağası perişani ve orta konak ve elinde değnek ile veziri azam hazretlerinin rikâbı önünce sağ tarafında piyade yürür ve terazi götüren ta veziri azam hazretlerinin önünde satırların ortasında saraç başile beraber yürür ve muhzir ağa süpürgesile sağ üzengide ve bostancılar oda başısı solda yürürler ve muhzır yoldaşlara üsküflerile akipte mutat üzere toptan yürürler ve aleti darp ve atziri bunlar götürüp ahzü darbı bunlar ederler ve kethüda yerleri ve cebeci ve topçu çavuşları veziri azam hazretlerinin ağaları ile geride karışık yürürler, bu üslup üzere saraydan çıkıp iskele yolundan 'gidip Unkapanına uğrar zahire yoklamak için olmahalde attan inmek lâzımgelmekte çavuşlardan maadası cümlesi mukaddem atlardan inip hazır bulunurlar badehu veziri azam hazretlerini Yeniçeri ağası

614

T. C.
ADLİYE VEKÂLETİ
İstatistik ve Neşriyat Müdürlüğü

İcra ve iflâs kanununun tatbikine dair

NİZAMNAME

ve

Hey'eti Vekile Kararnamesi

Karar Numarası: 13307
Neşri tarihi: 2-10-932

İstanbul
Cezri Matbaa
1932

615

919

Kararname No. 13307

İcra ve iflâs kanununun tatbikine dair nizamnamenin meriyete vaz'ı hakkında nizamname

2004 numaralı icra ve iflâs kanununun 14 üncü maddesine tevfikan mezkûr kanunun tatbikatına dair Adliye Vekâletince teklif ve şurayi Devletçe tadilen tanzim ve tevdi olunan merbut nizamnamenin mer'iyete vaz'ı İcra Vekilleri Hey'etinin 18-9-932 tarihli içtimaında tasvip ve kabul olunmuştur.

18-9-932

REİSİCÜMHUR
GAZİ M. KEMAL

Başvekil
İsmet

Adliye Vekili

Millî Müdafaa Vekili
Zekâi

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Hariciye Vekili
Dr. T. Rüştü

Maliye Vekili
M. Abdülhalik

Nafıa Vekili
Hilmi

İktisat Vekili
M. Cemal

S. ve İç. Mu. Vekili
Dr. Refik

Gümrük ve İnhisarlar Vekili
Ali Rana Z.

Ziraat Vekili
Muhlis

617

İCRA VE İFLÂS KANUNUNUN TATBİKATINA DAİR NİZAMNAME

Birinci Bap

Umumî hükümler

FASIL: 1

İcra ve İflâs dairelerinin idaresi

Madde 1 — Ayrıca iflâs dairesi bulunmıyan yerlerde icra ve iflâs işleri icra memurunun mesuliyeti altında ica dairesinde görülür.

Madde 2 — İcra ve İflâs dairelerinin kâtip, mübaşir, tahsildar ve müstahdemleri ait oldukları daire memurunun inhası ve mahallî Adliye encümenlerinin kararı üzerine valiler tarafından tayin olunurlar. Bunların icabında tahvilleri dahi ayni usule tabidir.

Madde 3 — İcra ve iflâs dairelerinin mesul amirleri icra ve iflâs memurlarıdır.

Adliye Vekâletince lüzum gösterilen icra dairelerinde Maliye Vekâletince mensup muhasipler bulunur. İcra dairelerinin muhasibi iflâs dairesinin muhasipliği vazifesini de ifa eder.

Muhasip icra memurunun idaresine tabi olup bütün tahsilâtı ve diğer muameleleri günü gününe memura bildirmekle mükelleftir.

Borçludan vaki olan tahsilât borcun tamamına baliğ olunca borcun itfa edildiği derhal memura bildirilmesi lâzımdır.

Madde 4 — İcra ve iflâs memurlarının gaybubetinde vazifeleri muavinleri tarafından ve muavinleri bulunmadığı takdirde tetkik merciince tensip edilecek bir kâtip tarafından vekâleten ifa olunur.

İcra ve iflâs kanununun 10 uncu maddesi mucibince bir memurun göremiyeceği işler tetkik mercii tarafından diğer bir memura gördürülür.

719

FASIL: 2

Defterler

Madde 5 — Her icra ve iflâs dairesinde aşağıda gösterilen yedi defterin tutulması mecburidir.

1 — Esas defteri,
2 — Takip defteri,
3 — Esami defteri,
4 — Kasa defteri,
5 — Hesabı carî defteri,
6 — Muhabere sadıra defteri

Madde 6 — Nezdlerinde muhasip bulunan icra dairelerinde beşinci maddede gösterilenlerden başka aşağıda gösterilen defterler de tutulur:

1 — Yevmiye defteri muhasebe esas defteri,
2 — Tahsilât defteri,
3 — Tasnif defteri,
4 — Makbuz defteri,
5 — Vezne defteri,

Madde 7 — İcra ve İflâs kanununun 4 üncü maddesi mucibince tetkik mercii vazifelerini ifa eden makam ve mahkemelerde bu vazifelere mahsus olmak üzere aşağıda gösterilen defterler tutulur:

1 — Esas defteri,
2 — Karar defteri,
3 — Temyiz defteri,
4 — Zimmet defteri,

Şu kadar ki temyiz ve zimmet defteri mahkemelerce diğer davalara müteallik tutulan mümasil defterlerle birleştirilebilir.

Madde 8 — İcra ve iflâs dairelerinde tutulacak defterler kullanılmadan evvel her sahifesine sıra ile numara ve her sahifenin faslı müşterekine daireye mahsus mühür vaz'ile birinci ve son sahifelerinde defterin kaç sahifeden ibaret olduğu memur tarafından şerh ve imza ile tasdik edilir.

Tetkik mercilerinde tutulan defterler dahi bu suretle her sahifesi merci'e mahsus mühür ve sahife numarası vaz'ı ile başladığı ve bittiği yerlerde merci vazifesini ifa eden hâkim tarafından defterin kaç sahifeden ibaret olduğu şerh ve imza ile tasdik olunur,

619

Madde 9 — Defterlerde kazıntı ve silinti caiz değildir. Yanlış yazılan kelimeler okunabilecek gibi çizilip doğrusu yazılır ve altı imza olunur.

Kurşun veya boyalı kalem kullanılması caiz olmayıp defterlerin behemehal mürekkeple yazılması lâzımdır.

Madde 10 — İşler ve muameleler defterlere muamele haneleri takip edilmek üzere tarih sırasile yazılır.

Madde 11 — Esas defterine sıra numarası müracaat tarihi, alacaklının veya vekilinin isim, şöhret, ikametgâhı « yabancı memlekette ise Türkiyede intihap ettiği ikametgâh » borçlunun veya kanunî mümessilinin isim, şöhret ve ikametgâhı ve bir terekeye karşı vaki olan taleplerde kendilerine tebligat yapılacak mirasçıların isim, şöhret ve ikametgâhları talebin şekil ve mahiyeti ve alacağın nevi ve miktarı ve faiz miktarı ile faizin işlemeğe başladığı tarih ve daireye verilen evrak, alacaklının tatbik imza veya mühürü, makbuz verilip verilmediği ve takip defterinde o işe verilen numara kayit edildiği gibi muamele neticelendiği zaman bu neticenin neden ibaret olduğu dahi dercedilir.

Madde 12 — Takip defterinde sıra numarası, dosya numarası, takibin ilâma veya ilâm mahiyetinde bir vesikaya müstenit olup olmadığı ve ilâmsız takip ise kanunî yollardan hangisi talep edildigi, borçlunun ismi, alacaklının ismi, hükmün veya alacağın ne olduğu, miktarı, faiz masraf, icra veya ödeme emrinin gönderildiği tarih, tebliğ eylediği tarih, borçlunun itiraz edip etmediği ve itiraz etmişse itirazın tarihi, itiraz edilip edilmediği hakkında borçluya makbuz verilip verilmediği, borçlunun itirazı üzerine hasıl olan hukukî netice, borçlunun mal beyanında bulunduğu tarih ile beyanının hulâsası, haczin yapıldığı tarih, hacze iştirak eden ler varsa bunların isimleri ve iştirak tarihleri, satış talebi tarihi, satış talebi geri alınmış ise bu cihet, arttırma tarihi ve neticesi, hesabı carî defteri numarası, takip neticesi ve mülâhazat sütun ve haneleri bulunur.

Madde 13 — Esamî defterinde borçluların alfabe sırasile isimleri esas tutulur. Bu defterde alacaklının ismi, dosya numarası takip defterindeki sıra numarası ve hesabı cari numarası dahi kaydedilir.

Madde 14 — Kasa defterine kasaya tahsil ve emanet suretile giren ve çıkan meblâğlar günü gününe kaydedilir. Bu defterin

619

tahsilât kısmında umumî yekûn, evrakı naktiye, altın gümüş haneleri, sıra numarası, verilen makbuzun numarası ve tarihi, dosya ve hesabı cari numaraları, reddiyat numarası ve tarihi, reddiyat kısmında da umumî yekûn, yekûn, evrakı naktiye, altın, gümüş ve reddiyat numarası ve tarih sarfiyatın nev'i, tahsilât numarası ve tarihi sütunları bulunur.

Borçlulardan ve borçlu namına üçüncü şahıslardan ve istirdat halinde alacaklılardan alınan paralar nevilerine göre mahsus hanelerine kayit ve reddedildiği zaman keyfiyet işaret edilir.

Tahsilât kısmının birinci sütununa tahsilâtın umumî yekûnu ikinci sütununa müteaddit sebeplerle yapılan tahsilâtın yekûnu ve 3, 4, 5 inci sütunlarına tahsil olunan paranın nevileri «evrakı naktiye, altın, gümüş» ve tahsilâtın nevileri yazılır. Mevduat için makbuz verilerek müteselsil numaraları defterin yedinci sütununa yazılır.

Alacaklılara tediyat vaki oldukça reddiyat numarası onuncu sütuna işaret edilir. Tediyat kısmında dahi tahsilât kısmında olduğu gibi tediye olunan miktarın hey'eti mecmuasını gösteren umumî yekûn reddiyatın, müfredat ve yekûnu, reddiyatın ne nevi para ile « evrakı naktiye, altın, gümüş» yapıldığı reddiyat ve tahsilât numara ve tarihleri ve sarfiyatın nev'i sütunları vardır.

Madde 15 — Hesabı carî defteri borçlu ile alacaklıların hesaplarını müfredatı ile gösterir ve ihtiyaca göre eşhas ve banka hesabı cari defterleri ayrı ayrı tutulur.

Bu defterde hesabı cari numarası, borçlunun isim, şöhret ve ikametgâhı sütunları ve alacaklıların her birinin isim, şöhret ve ikametgâhları için bunların sayısına nazaran beş hane vardır. Her birinde alacaklılar hesabına vaki tediyat gösterilir. Tahsilât kısmında üç ve tediyat kısımlarında müteaddit alacaklılar namına tediyat için beşer sütun vardır.

Tediyat tarihi, kasa defteri ve dosya numaraları bunlara mahsus sütunlara yazılır ve tediye eden memur tarafından imza ve tasdik olunur.

Madde 16 — Muhabere ve sadıra defterinde sadıra numarası dosya numarası, evrakın nev'i ve adedi, evrakın hulâsası, nereye gönderildiği ve vürut eden cevabın numarasile tarihi sütunları bulunur.

621

Bütün tezkerelerle haczin üçüncü şahıslara tebliğini mutazammın evraklar bu deftere kaydedilir.

Madde 17 — Muhabere varide defteri varide sıra numarasını, gelen evrakın numarasile tarihini, nereden geldiğini, hulâsasını ve melfufu varsa miktarını dosya numarasını ve varsa sadıra numarasile tarihini kaydetmeğe mahsus sütunları ihtiva eder.

Madde 18 — İcra ve iflâs dairelerinde bu defterlerden başka lüzum görülen yardımcı defterlerin tutulması Adliye Vekâleti tarafından emrolunabilir.

Madde 19 — İcra ve iflâs dairelerinde cereyan edecek muamelelere müteallik evrakın nümune ve formülleri icra ve iflâs kanunile bu nizamname hükümlerine göre Adliye Vekâleti tarafından tanzim ve tamim olunur.

Tutulacak defterlerin nümuneleri işbu nizamnameye raptolunmuştur.

İkinci bap

İcra ve takip muameleleri

FASIL : 1

Dosyalar zabıtlar ve diğer vesikalar

Madde 20 — İcra dairelerinde dosya usulünün tatbikı mecburidir, her dosyanın üzerine sıra numarası konulur. Bir işe ait olan zabıtnamelerle bütün evrak sıra ile bu dosyaya vazedilir ve mahalli mahsusunda dosyanın ihtiva ettiği evrakın numara altında müfredatı gösterilir.

Madde 21 — İlâmların ve ilâm mahiyetindeki vesikaların ibrazına müteallik muameleler bir icra zabıtnamesine tarih sırasile muntazaman dercolunur. Bu zabıtnamenin ilk sahifesine ilâmın veya vesikanın tarih ve numarası, hangi mahkemeden veya makamdan verildiği, alacaklı ve borçlunun isim, şöhret ve ikametgâhları ve hükmün yahut vesikanın hulâsası yazılmak lâzımdır.

Madde 22 — İlâmsız takibe müteallik bütün muameleler bir takip zabıtnamesine sırasile muntazaman dercolunur. Bu zabıtname-

622

nin ilk sahifesinde alacaklının veya vekilinin isim, şöhret ve ikametgâhı, « alacaklı yabancı memlekette oturuyorsa Türkiyede göstareceği ikametgâh » borçlunun ve varsa kanunî mümessilinin isim, şöhret ve ikametgâhı bir terekeye karşı yapılan taleplerde kendilerine tebliğat yapılacak olan mirasçıların isim, şöhret ve ikametgâhları, alacağın veya talep olunan teminatın Türk parasile tutarı, faizli alacaklarda faizin miktarile işlemeğe başladığı gün, senet varsa tarih ve hulâsası ve yoksa borcun sebebi, alacaklının takip yollarından hangisini talep ettiği gösterilecektir.

Madde 23 — İcra ve takip zabıtnamelerine müteselsil sahife numaraları konulması ve icabında nihayetine ilâve edilecek sahifelerin bir defter teşkil edecek surette bağlanması mecburidir.

Madde 24 — Yazı ile veya şifahî surette yapılan itirazlar ve mal beyanları derhal ait olduğu zabıtnamelere dercolunur.

Madde 25 — İcra ve İflâs Kanununun 16 ıncı maddesi mucibince tetkik merciine şikâyet vukuunda tetkik mercii işin dosyasını celp ve tetkik edip kanun dairesinde bir karar ile icra dairesine iade eder. Tetkik mercii tarafından takibin geri bırakılması emrolunmadıkça tetkikat takibin devamına mâni olmıyacak surette yapılmak lâzımdır.

İcra dairesi merciin kararı dairesinde lâzım gelen muameleleri yapar.

Madde 26 — Bir ödeme emrine karşı vaki olan itirazın ref'i talep edilince icra dairesi işin dosyasını hemen ait olduğu tetkik merciine göndermekle mükelleftir.

Madde 27 — Tetkik merciinde her iş için bir dosya ve duruşmalar için ayrıca Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre zabıtname tutulması ve gerek şikâyet gerek itiraz üzerine verilecek kararların mezkûr Usul Kanununun 388 inci maddesinde yazılı hususları ihtiva etmesi lâzımdır. Mezkûr Usulü Muhakeme Kanununun 389,390,391 ve 392 inci maddeleri hükümleri burada da tatbik olunur.

Madde 28 — Haciz muamelesine dair olan zabıt varakaları İcra ve İflâs Kanununun 102 inci maddesindeki tarifata muvafık olarak mahallinde tutulur. Bu zabıt varakalarının işin ait olduğu dosyaya konulması ve muamelenin ifasını müteakip keyfiyetin takip defterine kaydı lâzımdır.

Yeni alacaklıların hacze iştiraki ve bu yüzden ilâve suretile yapılan yeni hacizler bu zabıt varakasının altına işaret olunur.

623

Madde 29 — Hacze giden memur, para kabzına mezun olup ta borçlu borcunu tamamen öderse kendisine Dairede tebdil olunmak üzere muvakkat bir makbuz verilip haciz muamelesi durdurulur.

Madde 30 — Haciz olunan paralar, bankonotlar, tahvilât ve esham ve hâmiline ait ve emre yazılı senetlerle altın, gümüş ve diğer kıymetli şeyler kasada veya bankada muhafaza edilir.

Madde 31 — Para kabzına memur olanlar aldıkları parayı yanlarında tutamıyacakları gibi cinsini de değiştiremezler.

Tahsildarlar aynı hükme tâbi olmak üzere ancak tahsiline memur edildikleri parayı kabzedebilirler.

Madde 32 — Arttırma şartname ve ilânları İcra ve İflâs Kanununun tarifatı dairesinde Adliye Vekâletince tanzim ve tamim edilecek nümunelere tevfik olunur.

Arttırmalar için tutulacak zabıtnamelerin nümuneye muvafık olarak tutulması ve ihalelerin üç defa bağrıldıktan sonra yapıldığı tasrih edilerek memurdan başka mal kendisine ihale edilen kimseye ve münadiye dahi imza ettirilmesi lâzımdır.

FASIL : 2

Temyiz vukuunda yapılacak muamele

Madde 33 — İcra ve İflâs Kanununa göre temyiz edilen takip hukukuna müteallik kararlardan tebliğ ile tekemmül edenlerin temyiz eden tarafa ve herhalde temyiz istida ve lâyıhalarının diğer tarafa tebliğini natık ilmühaberler ile dosyada mevcut bulunan diğer bütün evrakı mübeyyin müfredat pusulası işin dosyasile birlikte temyiz mahkemesine gönderilir.

Ancak icranın veya takibin devamı için lüzumlu olan evrak Dairece alakonularak temyiz mahkemesine gönderilecek dosyaya bunların musaddak suretleri konulur.

Madde 34 — Temyizin kanunî müddet geçtikten sonra yapıldığı veya temyizi kabil olmayan bir karara taallûk ettiği beyanile tetkik mercii tarafından temyiz talebinin reddine karar verilip te temyiz eden şahıs bu kararı kabul etmezse temyiz arzuhali ve varsa lâyihası diğer darafa tebliğ edildikten sonra temyiz edilen kararın sureti verilirse cevap lâyihasile birlikte Temyiz mahkemesine gönderilir. Temyiz Mahkemesi tetkikatı neticesinde dosyanın gönderilmesine lüzum gösterirse 33 üncü madde hükmü tatbik olunur.

429

Madde 35 — Tetkik mercii tarafından cezaya müteallik olarak verilen hükümlere karşı İcra ve İflâs Kanununun 333 üncü maddesine göre temyiz vukuunda mezkûr hükme teallûk eden dosya müfredat pusulasile birlikte hemen Temyiz mahkemesine gönderilir.

Üçüncü Bap
İflâs tasfiyesi

FASIL ; 1
Masanın teşkili

Madde 36 — Her iflâs kararının daireye bildirilmesi üzerine o iflâs işine mahsus olmak üzere «20» inci maddede tarif edildiği şekilde bir dosya açılır.

İflâsa mütaallik bütün evrak tarih sırası altında bu dosyada hıfzolunur:

Maddo 37 — İflâs muamelelerinin kaydına mahsus zabıtnameler ciltli bir defter halinde tutulur.

Masaya girecek hiç bir mal bulunmamasına mebni tadiline karar verilen tasfiyeler dahi bu hükümde dahildir. Diğer daireler tarafından gönderilen istinabeler üzerine de bu suretle hareket olunur.

Bütün iflâs muameleleri ve tasfiyeye tesir edebilecek bütün vakalar derhal tarih sınasile bu zabıtnameye geçirilir. Mahkemelerden sadır olan kararlar yalnız hüküm fıkrası gösterilerek zikredilir.

Kayıtta ait olduğu vesikanın tarih ve numarası da gösterilir.

Alacaklıların sıra cetveli, paylaştırma cetveli, alacaklılar toplanmasının zabıtnameleri, iflâs idaresinin raporları ve iflâs işine müteallik mahkeme kararları bu zabıtnamenin mütemmim kısımlarından olmak üzere dosyasına konulur ve hulâsaları ayrıca zabıtnameye dercolunur.

Madde 38 — İflâs hükmünün icra veya iflâs dairesine tebliğini müteakip dairece müflis tarafından gönderilen veya müflisin namına

629

gelen mektup, telgraf ve havalenameler paket ve kolilerin, gümrüğe vürut eden ve edecek olan malların ve banka ve noterdeki mevduat ve rehinlerin müflise verilmeyerek masa emrine hazır bulundurulması hakkında posta ve Telgraf ve Gümrük idarelerile banka ve noterlere tebliğat yapılır.

Madde 39 — Celbedilen ve icabında zabıta marifetile ihzar olunan müflisten hangi tarihte ne miktar sermaye ile işe başladığı menkul ve gayri menkul malları nelerden ibaret olduğu ve nerelerde bulunduğu ve kiradaki gayri menkullerinin kira karşılıkları bir yerden maaş ve ücret alıyorsa miktarı mülkiyetten başka gayri menkul aynî hakları varsa nelerden ibaret olduğu ve diğer bütün kazanç, gelir ve hakları, vaziyeti, tahsilde çocukları varsa mektep ücret ve masrafları, hane ve ticarethanesinin aylık masrafları, istihdam ettiği kimselerin ücretleri, kimlerden malî muavenet gördüğü ve kimlere nafaka verdiği, kaç defter tuttuğu hava oyunlarına girişip girişmediği, hangi tarihte ve ne sebeple acze düştüğü, iflâsının neden ileri geldiği, uğradığı zararların sebep ve amilleri, vesayeti altında kimse olup olmadığı ve halin icabına göre lâzımgelen diğer sualler sorulur.

Madde 40 — Müflisin menkul ve gayri menkul bütün mallarını ve takdir edilen kıymetlerini gösterir surette bir mevcudat defteri tanzim olunur.

Bu defterde müflisin menkul ve gayri menkul malları, esham, tahvilât ve alacakları ve kıymeti haiz hakları ayrı ayrı fasıllarda ve fakat müteselsil bir numara altında kayıt ve her malın nerede bulunduğu tasrih ve üzerinde üçüncü bir şahsın rehin hakkı veya gayri menkulleri takyit eden aynî bir hakkı varsa menkul haklar vesikasına ve gayri menkul haklar tapu sicilinden çıkarılan kayıtlara göre işaret edilir. Gayri menkuller adi veya hasılat kirası suretile kiraya veya işletmiye verilmişse keyfiyet bu deftere kaydolunur. ve bu kayıtta kiracıların hüviyet ve ikametgâhları, mukavelenin müddeti ve kira karşılığının miktarı gösterilir.

Ecnebi memleketlerde bulunan mallar Türkiyede açılan iflâs lehine paraya çevirilip çevrilmiyeceği hususu nazara alınmaksızın bu deftere kaydolunur.

Masanın icra ve İflâs Kanununa göre haiz olduğu iptal hakları da mahkemelerce kabul edildiği takdirde bu deftere kaydedilir. ve bunlar için takribî bir kıymet takdir olunup kıymet hanesinde gösterilir.

919

Madde 41 — Mevcut defterinin nihayetine kayit muamelesinin ne kadar devam ettiği ve tanzimine iştirak eden bütün şahısların isimleri yazılıp altı memur ve davet edilmiş ehli vukuf varsa bunlar tarafından imza edilir. Bundan sonra memur hakikate muhalif beyanın kanunî hükümlerini müflise ihtar ile defterin tam ve doğru olup olmadığını beyana davet eder, Müflisin beyanları defterin altına şerhedilir ve kendisine aynen okunup imza ettirilir.

Bu beyan müflis vefat etmiş ise mirasçılarına ve firarda ise hanesi halkından reşit olanlara yaptırılır.

Madde 42 — Müflis kollektif veya komandit bir şirket ise mevcudat hakkındaki beyan gayri mahdut mes'uliyetli şeriklerden idareye memur olanlar tarafından ve sermayesi eshama münkasem veya limitet veya kooperatif bir şirket ise mümessilleri tarafından yapılmak ve beyan yaptırılmamış ise sebebi tasrih edilmek lâzımdır.

Madde 43 — Müflise terki tensip edilen lüzumlu eşya ve mesken olarak bırakılan gayri menkul ile varsa aile yurdu mevcudat defterinin sonunda şerh suretinde gösterilir ve şerhte bu malların mevcudat defterinde hanği numaralarda mukayyet bulundukları gösterilir. Eşya terkine müteallik olan karar müflise beyan sırasında tefhim yahut yazı ile tebliğ olunur.

Müflis bu husustaki haklarının tamamından yahut bir kısmından feragat ettiği takdirde bu beragati zaptolunur ve kendisine imza ettirilir.

Madde 44 — Masada dahil gayri menkullerin hasılat ve iratları elde edildikçe mevcudat defterinde buna mahsus bir fasılda kaydolunur.

Madde 45 — Masaya dahil bir mal üzerinde üçüncü şahıs tarafından istihkak iddiası vaki olduğu takdirde bunların isimleri ve iddianın taallûk ettiği malın mevcudat defterindeki numarası ve vesika ibraz edilmiş ise melfufat listesindeki numarası ayrı bir fasılda gösterilir.

Bu fasılda bu hususa dair müflisin beyanı iflâs idaresinin kararı ve nihayet mahkeme hükmü hülâsatan dercolunur.

Madde 46 — Mevcudat defteri tanzim edilirken memur:

A - İsmi defterde yazılı olmayan tanınmış alacaklıların ismi ve ikametgâhları.

B - İcra ve İflâs Kanununun 194 üncü maddesinde yazılı olanlardan bir davanın mevcut olup olmadığı.

C - Şahsa ait veya malî zarara karşı sigorta senetleri bulunup bulunmadığı

D- Kullandığı velâyet ve vesayet hakları ve bu velâyet ve vesayete tâbi kimseler lehinde bir istihkak veya alacak mevcut olup olmadığı hakkında müflisi isticvap etmekle mükelleftir.

Madde 47 — Müflisin alacak ve hakları da dahil olduğu halde mevcudunu ve kefalette dahil olmak üzere bütün berçlarını gösterir kayıt ve vesikalara müstenit bir bilânço tanzim edilir.

Madde 48 — Alacaklıların birinci, ikinci ve diğer toplanmalarında hazır bulunanların kimlerden ibaret olduğu ve ifadelerinin hulâsası ve neticede verilen kararlat ayrı bir zabıtname halinde zaptolunur.

FASIL : 2

Masanın tasfiyesi

Madde 49 — Müflisin diğer bir kaza dairesinde bulunan menkul mallarının paraya çevrilmesi hususunda aşağıda gösterilen şekilde hareket olunur.

Bu malların - iflâsın açıldığı yerde - satılması masa hakkında daha faideli olacak ise mallar oraya celbolunur, Aksi takdirde bulundukları mahal icra ve iflâs daireleri marifetile satılır.

Madde 50 — Müflisin diğer bir kaza dairesinde bulunan gayri menkul mallarının o yerin âdetlerine göre en elverişli tarzda satılmasını temin için; satış şart ve suretlerile satılacağı mahal iflâs idaresi tarafından ve basit tasfiye halinde iflâsın açıldığı iflâs ve ya icra dairesi canibinden tesbit olunacağı gibi neticede ihaleleri de bu idare veya dairece yapılır veya istinabe yolile gayri menkullerin bulunduğu mahal icra dairesine yaptırılır.

Madde 51 — Müflisin merhun bir malı ecnebi bir memlekette bulunupta o memleketin kanunları merhunun Türkiyede açılmış iflâs masasına ithaline müsait bulunmadığı takdırde bu rehinin temin ettiği alacağa tekabül eden garame hissesi o merhunun paraya çevrilmesi zamanına kadar muhafaza edilir ve rehin hakkı sahibi olan alacaklıya alacaklının ancak merhunun satış tutarile ödenmemiş kısmına isabet eden hisse verilir.

Madde 52 — Müflisin defter ve vesikaları, iflâs konkordato

679

aktile veya basit yahut adi tasfiye suretile neticelendikten sonra kendisine ve müflis bir şirket ise şeriklerin muvafakatlerile içlerinden birisine teslim olunur. Evrak ve defterler on sene içinde daireden alınmazsa on sene hitamında imha olunabilir.

FASIL : 3

Müteferrik hükümler

Madde53 — Basit tasfiye usulünün tatbiki halinde müflis konkordato teklif eder ve alacaklıların toplanması için muktazi masraflara mukabil avansta bulunursa konkordato müzakeresi için alacaklıların toplanmaya davet edilmesi mecburidir.

Madde 54 — İflâs idaresi azasının ücretleri ve tediye sureti alacaklılar heyeti umumiyesince takdir olunur.

Madde 55 — İflâssız konkordato taleplerinde tayin olunacak komiserin ücreti tetkik mercii tarafından tayin olunur.

Madde 56 — İflâs idaresini teşkil eden zevatın tasfiye muamelelerini ifada terahi ve ihmalleri görüldüğü takdirde iflâs dairesi bunların tebdilleri hakkında bir karar vermek üzere alacaklıları fevkalâde bir toplanmaya davet eder. Bu toplanma müzakere nisabı hasıl olmaması yüzünden mümkün olmazsa tasfiyeye iflâs dairesince devam olunur.

Madde 57— Şurayı devletçe görülmüş olan işbu nizamnamenin mer'iyeti neşrinden onbeş gün sonra başlar.

Madde 58 — İşbu Nizamnamenin hükümlerini icraya Adliye, Dahiliye ve Maliye Vekilleri memurdur.

18-9-1932

629

630